

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra Bezpečnostních studií

**Boj proti financování terorismu z pohledu významné
banky působící v ČR**

Diplomová práce

Autor práce: Mgr. Jakub Opl

Studijní program: Bezpečnostní studia

Vedoucí práce: prof. Mgr. Oldřich Bureš, M.A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31.7.2018

Jakub Opl

Bibliografický záznam

OPL, Jakub. *Boj proti financování terorismu z pohledu významné banky působící v ČR*. Praha, 2018. 56 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Bezpečnostních studií. Vedoucí diplomové práce prof. Mgr. Oldřich Bureš, M.A., Ph.D.

Rozsah práce: 62 NS.

Anotace

Předložená diplomová práce se zabývá implementací právního systému pro boj proti financování terorismu a praní špinavých peněz v rámci anonymní soukromé finanční instituce působící v ČR. Implementace je zkoumána na základě analýzy vnitřních předpisů zkoumané instituce, anonymních rozhovorů se zaměstnanci oddělení Compliance a dotazníkového šetření napříč obchodními místy zkoumané instituce. Práce poukazuje na problémy jak v oblasti implementace, tak co se týká povědomí o oblasti AML/CFT na straně zaměstnanců, kteří jsou v přímém kontaktu s klienty a v tomto světle doporučuje jejich osvětu.

Annotation

The diploma thesis deals with implementation of legal framework in fight against financing of terrorism and money-laundering in context of anonymous private financial institution residing in the Czech Republic. Implementation is exercised on the basis of analysis of internal regulations of the institution, anonymous interviews with Compliance officers and survey of the employees from the branches. The thesis shreds some light on problems regarding implementation and also regarding the knowledge of AML/CFT on the side of employees, who are in daily direct contact with clients. In light of these findings, the thesis suggests need for greater enlightenment for these employees.

Klíčová slova

financování terorismu, mezinárodní sankce, soukromá finanční instituce, FATF, AML/CFT

Keywords

financing of terrorism, international sanctions, private financial institution, FATF, AML/CFT

Title/název práce

Combating terrorist financing from the perspective of a major bank operating in the Czech Republic

Boj proti financování terorismu z pohledu významné banky působící v ČR

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce panu prof. Mgr. Oldřich Bureš, M.A., Ph.D. za cenné rady a připomínky před a při psaní této práce. Zároveň bych rád poděkoval všem zaměstnancům zkoumané instituce, kteří svolili k poskytnutí interview nebo ochotně vyplnili dotazník.

Obsah

Seznam zkratek.....	3
Úvod.....	4
1. Právní rámec pro boj proti financování terorismu.....	7
1.1. Mezinárodní právní rámec	7
1.1.1. OSN a model „chytrých sankcí“ (The Smart Sanctions Model)	7
1.1.2. G7 a model „proti praní špinavých peněz“ (Anti-money laundering model)..	9
1.2. Právní rámec Evropské unie	12
1.3. Implementace v České republice	15
1.3.1. Zákon č. 69/2006 Sb. a dodržování mezinárodních sankcí	16
1.3.2. Zákon č. 253/2008 Sb. a implementace čtvrté AML směrnice EU	17
2. Akademické postřehy v rámci boje proti financování terorismu.....	23
2.1. Finanční instituce jako první obranná linie v rámci AML/CFT	23
2.2. Public Private Partnership.....	24
2.3. Bezpečnost vs. lidská práva	26
2.4. Kritika	27
3. Analýza implementace právního rámce pro boj proti financování terorismu ve zkoumané instituci.....	31
3.1. Vnitřní předpisy zkoumané instituce	31
3.1.1. Rozbor vnitřních předpisů	32
3.1.2. Aktualizace vnitřních předpisů.....	37
3.2. Role zaměstnanců	37
3.3. Problémy spojené s AML/CFT	45
3.3.1. Neznalost a nezájem odpovědných zaměstnanců, neznalost klientů.....	46
3.3.2. Možnosti a limity tuzemské a přeshraniční spolupráce, spolupráce s FAÚ ..	48

Závěr.....	49
Seznam zdrojů:	50
Seznam příloh:	56

Seznam zkratek

AML – Anti-money laundering

CDD - Customer Due Diligence

CFT – Counter financing of terrorism

ES - Evropská společenství

FATF - Finanční akční výbor (Financial Action Task Force)

FAÚ - Finanční analytický úřad

FIU – Finanční zpravodajská jednotka pověřená shromažďováním a vyšetřováním podezřelých obchodů (v ČR plní funkci FIU Finanční analytický útvar Ministerstva financí)

FO – Fyzická osoba

FOO – Fyzická osoba - občan

FOP – Fyzická osoba – podnikatel

KYC – Know your customer

MÚPFT – Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu

OSN – Organizace spojených národů

PEP - Politicky exponované osoby

PO – Právnícká osoba

TRACFIN – Traitement du renseignement et action contre les circuits financiers clandestins

WMD – Weapons of Mass Destruction

Úvod

V říjnu 2015 přednesl tehdejší Generální tajemník OSN Pan Ki-mun na schůzi ministrů financí členských států Rady bezpečnosti OSN týkající se boje proti financování terorismu proslov, ve kterém zdůraznil nutnost spolupráce v zájmu bránění tzv. Islámskému státu a dalším teroristickým skupinám v získávání a převodům dalších finančních zdrojů, aby tyto nemohly být využity k provedení dalších teroristických útoků a vyzdvihl také potřebu zakládání právních režimů, institucí a expertízy za účelem identifikace a zmrazení finančních zdrojů teroristů. V tomto kontextu také zmínil, že to byl právě tzv. Islámský stát, který v té době ovládal poměrně rozsáhlé území, a tím pádem i miliardovou ekonomiku založenou především na nelegálním prodeji ropy pocházející právě z jím ovládaných území. (Pan Ki-mun, 17. prosince 2015) Předkládaná diplomová práce se zabývá bojem proti financování terorismu a potažmo i bojem proti praní špinavých peněz v rámci soukromých finančních institucí.

Cílem práce je poskytnout ucelený přehled historie mezinárodních snah o boj proti financování terorismu a jeho implementace v kontextu právního rámce EU a ČR a na jeho základě pak analyzovat tuto implementaci v rámci soukromé finanční instituce a zodpovědět výzkumnou otázku uvedenou níže.

Výzkumná otázka pro tuto práci byla definována následujícím způsobem:

1. Jak je prováděna implementace mezinárodně-právního rámce pro boj proti financování terorismu ve významné bance působící v ČR?

Práce je vyjma úvodu a závěru rozdělena do tří hlavních částí. První část se detailně věnuje mezinárodním snahám o boj proti financování terorismu, a to především v rámci mezinárodních sankcí uvalovaných ze strany OSN a tzv. Doporučení FATF Skupiny G-7. Dále je analyzováno, jakým způsobem jsou uvedená doporučení a mezinárodní sankční opatření implementována v rámci Evropské unie, a to prostřednictvím tzv. AML direktiv EU, kterých bylo k datu dopsání této práce vydáno již pět (poslední letos na jaře). Poslední úsek první části se věnuje implementaci uvedených opatření v rámci legislativy České republiky a detailně rozebírá platné zákony a další předpisy pocházející ze strany dohledových a regulatorních orgánů ČR, které se problematice financování terorismu a praní

špinavých peněz věnují, a které udávají povinnosti soukromých institucí v předmětné oblasti. První část práce se tedy detailně věnuje mezinárodnímu a nadnárodnímu právnímu rámci pro boj proti financování terorismu a zároveň jeho přejímání v rámci legislativy ČR.

Druhá část práce je více teoretická a je zaměřena na akademické příspěvky do debaty týkající se role soukromých finančních institucí v rámci boje proti financování terorismu a praní špinavých peněz. V důsledku omezení daných rozsahem této diplomové práce se tato teoretická část primárně věnuje čtyřem okruhům debat na uvedené téma. Jedná se koncept finanční instituce jako první obranné linie v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu, možnost využití konceptu tzv. Public Private Partnership, dále témata bezpečnosti a soukromí, potažmo lidských práv a legálních a etických sporů týkajících se zanášení osob a organizací na sankční seznamy a nakonec, což je nejrozsáhlejší úsek této části, se kapitola věnuje kritice současného přístupu k boji proti financování terorismu a praní špinavých peněz.

Poslední, třetí část této diplomové práce, je částí praktickou a je celá věnována analýze implementace výše uvedeného právního základu v prostřední vybrané významné anonymní banky působící v ČR. V této kapitole jsou analyzovány základní vnitřní předpisy zkoumané finanční instituce a způsoby jejich aktualizace. Dále je rozvedena role jednotlivých skupin zaměstnanců v oblasti boje proti financování terorismu a praní špinavých peněz, a nakonec jsou uvedeny hlavní problémy zjištěné analýzou rozhovorů s pracovníky oddělení Compliance v předmětné bance a dotazníkovým šetřením uskutečněným s řadou pracovníků, kteří s klienty přicházejí do styku a jsou tedy osobami, které musí principy boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu aplikovat v praxi, ačkoli je náplň jejich práce často odlišná. V závěru jsou pak shrnuta zjištění, k nimž v rámci analýzy implementace právního rámce do prostředí soukromé finanční instituce autor dojde.

Co se týče metodologie, je v rámci této práce využit komplexní přístup, který zahrnuje analýzu mezinárodních úmluv, právních aktů Evropské unie a České republiky a také významného množství sekundární literatury. Praktická část práce je postavena na rozboru vnitřních předpisů zkoumané banky, rozhovorech s některými pracovníky oddělení Compliance a dotazníkového šetření zaměstnanců, kteří jsou v každodenním kontaktu s klienty. Dvě z uvedených interview (konkrétně č. 2 a 4) byly vedeny osobně v prostředí

zkoumané instituce. Zbylé dva rozhovory byly provedeny na základě emailové komunikace. Všechna interview tvoří přílohu č. 1 k této práci. Všem zúčastněným bylo položeno celkem devět konkrétních otázek, a ty byly připraveny v závislosti na jejich pozici v rámci oddělení Compliance. Interview s manažerem odboru tak cílí spíše na implementaci právních norem, interview se specialistou Compliance přes mezinárodní sankce cílilo více na kontroly proti sankčním seznamům a přeshraniční spolupráce, zatímco rozhovor s analytikem AML byl cílen spíše na tuzemské spolupráci finančních institucí a dohledových orgánů.

Dotazníkové šetření proběhlo na základě výběru poměrného počtu zaměstnanců, kteří s klienty přicházejí do styku a jsou to tedy oni, kdo po klientovi osobně vyžaduje součinnost při kontrole, a to takovým způsobem, aby byly reprezentováni jak zaměstnanci pracující s fyzickými osobami, tak i zaměstnanci pracující s právníckými osobami a korporacemi. Ze 76 oslovených zaměstnanců dotazník vyplnilo celkem 57 respondentů, což přineslo poměrně zajímavé výsledky, které jsou popsány v rámci třetí kapitoly.

1. Právní rámec pro boj proti financování terorismu

Cílem této kapitoly není zhodnotit efektivitu zavedených opatření, ať již na mezinárodní, nadnárodní či národní úrovni, ale poskytnout stručný a ucelený přehled vývoje právního rámce na jednotlivých úrovních. Tento rámec poskytne vodítko pro analýzu v praktické části této práce. Jak již bylo zmíněno v úvodu, je nutné mít na paměti neoddělitelnost obou níže uvedených modelů v praxi, a proto jim bude věnován, pokud možno, stejný prostor.

1.1. Mezinárodní právní rámec

1.1.1. OSN a model „chytrých sankcí“ (The Smart Sanctions¹ Model)

První konkrétnější krok v boji proti financování terorismu ze strany OSN lze spatřit v Rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1267 z října 1999. (UNSCR 1267, 1999) Kromě důrazného vyzvání Afghánského Tálibánu k okamžitému vydání Usámy bin Ládina v důsledku bombových útoků na ambasády Spojených států amerických v Keni a Tanzanii v srpnu 1998, Rada bezpečnosti touto rezolucí požadovala zmrazení všech prostředků a dalších finančních zdrojů přímo i nepřímo spojených právě s Tálibánem (čl. 4) a založila nový sankční výbor², aby monitoroval a dohlížel na dodržování sankčních opatření vůči výše zmíněným entitám a Tálibánem kontrolovanému Afghánistánu, a aby sbíral identifikační informace o cílech těchto opatření. (čl. 6) Sankční výbor lze považovat za zrcadlo přístupu založeného na „chytrých sankcích“. Je to právě Sankční výbor OSN, který vede seznam se jmény/názvy sankciovaných osob či skupin, vůči nimž jsou specificky uplatňována mezinárodní sankční opatření, a který v této oblasti ukládá členským státům určité povinnosti, jako např. zmrazení finančních zdrojů osob/skupin uvedených na sankčním seznamu či kriminalizaci financování a vyzbrojování takových osob/skupin. K rozvoji tohoto přístupu přispěly také rezoluce Rady bezpečnosti č. 1333 (2000), kterou byly na sankční seznam zařazeny Usáma bin Ládin, jeho organizace Al-Káida a všichni jejich společníci, a rezoluce č. 1390 (2002) požadující pravidelnou aktualizaci tohoto seznamu, a to právě Sankčním výborem. (Bures, 2012: s. 714) V červnu 2017 byly Radou bezpečnosti

¹ Rozdíl mezi Smart or Targeted Sanctions vs. Comprehensive or Sectoral Sanctions.

² Je na místě zmínit, že v současnosti existuje celkem 14 sankčních výborů OSN (např. sankční výbor pro Somálsko a Eritreu, sankční výbor pro Súdán, apod.). Sankcím spojeným s terorismem a jeho financováním je však věnován právě Sankční výbor Rady bezpečnosti OSN ustavený na základě rezoluce č. 1267 z roku 1999 a fungující přes několik revizí dodnes.

jednomyslně přijaty rezoluce č. 1988 a 1989, kterými byl původní jeden sankční seznam rozdělen na dva. Původní sankční výbor nyní dohlížel na plnění opatření vůči Al-Káidě a jejím společníkům, zároveň ale vznikl nový sankční výbor se stejným posláním vůči osobám a entitám spojeným s Tálibánem v Afghánistánu. Rezolucí č. 2253 (2015) pak Bezpečnostní rada rozšířila kritéria pro zařazení na první sankční seznam o osoby a entity napojené na Islámský stát. (UN, ISIL (Da'esh) & Al-Qaida Sanctions Committee)

V kontextu vývoje uvedeného modelu je důležité vědět, jakým způsobem byly osoby na seznam zařazovány. V případě, že jakýkoli členský stát navrhl nějaké jméno/název jako možného člena či společníka Al-Káidy, předseda sankčního výboru o tomto návrhu informuje ostatní členské státy. V případě, že proti tomuto návrhu nikdo neprotestoval během následujících 48 hodin, byla osoba/entita automaticky zařazena na sankční seznam. V roce 2002 byla přijata procedura sloužící k vymazání z tohoto seznamu. Osoba na sankčním seznamu musí požádat vládu v zemi svého občanství či pobytu o výmaz. Pokud je žádost přijata kladně, musí tato vláda bilaterálně jednat se státem, který zařazení na seznam inicioval. Státy se buď dohodnout na ponechání osoby na seznamu nebo společně požádají Sankční výbor o vymazání. Veškeré aktualizace seznamu mohou být provedeny na základě konsenzuálního rozhodnutí v Sankčním výboru. (Dalyan, 2008: s. 141-142, pozn. pod čarou 17) V rámci efektivnějšího a spravedlivějšího vyřazování ze sankčního seznamu byla rezolucí č. 1904 (2009) vytvořena Kancelář ombudsmana sloužící k podávání žádostí o vymazání z uvedeného sankčního seznamu k nezávislému a nestrannému ombudsmanovi, jmenovaným Generálním tajemníkem OSN. Ombudsman na žádost osoby zařazené na seznam vypracuje v určitém čase komplexní zprávu, ve které předkládá argumenty žádající osoby/entity a své doporučení týkající se vymazání Sankčnímu výboru. Za určitých okolností může Sankční výbor odmítnout doporučení ombudsmana, to se však k dnešnímu dni nestalo. Mandát ombudsmana byl postupně rozšířen několika dalšími rezolucemi. (UN, The Office of the Ombudsperson to the ISIL (Da'esh) and Al-Qaida Sanctions Committee)

Kromě uvedených rezolucí týkajících se modelu chytrých sankcí došlo též k přijetí *Mezinárodní úmluvy o potlačování financování terorismu* Valným shromážděním OSN v prosinci 1999. Zmíněná úmluva požaduje po členských státech, aby zavedly opatření proti kriminálním aktům spojených s financováním teroristických činů. (MÚPFT, 1999) Smlouva

je nicméně závazná jen pro státy, které ji podepsaly a zároveň v ní chybí zmínka o jakýchkoli vynucovacích mechanismech vůči signatářským státům. (Dalyan, 2008: s. 142) Úmluvu lze tedy chápat spíše jako symbolické gesto, které ukládá státům kriminalizaci a zadržování finančních prostředků teroristů a dalších prostředků třetích osob, které by mohly terorismu sloužit, nicméně, podobně jako v případě výše uvedené rezoluce, bez možnosti tyto požadavky vynucovat či kontrolovat. O jejím nízkém významu svědčí, že byla do září 2001 ratifikována pouze čtyřmi státy (do roku 2007 se pak k úmluvě přidalo 156 států).

28. září 2001 přijala Rada bezpečnosti v rámci kapitoly VII Charty OSN (tím se stala právně závaznou pro všechny členské státy) Rezoluci č. 1373 (UNSCR 1373, 2001), kterou na sebe vzala ústřední roli v mezinárodních snahách týkajících se boje proti terorismu. Uvedenou rezolucí Rada bezpečnosti požadovala po členských státech, aby zmrazily finanční prostředky teroristů a jejich podporovatelů, bránily jejich cestování, ukrývání, rekrutování a vyzbrojování, a aby mezi sebou spolupracovaly na výměně informací a v rámci trestního stíhání. Zároveň vyzývala všechny státy k podepsání dvanácti existujících protiteroristických úmluv a k vzájemné asistenci při vyšetřování teroristických činů. Za účelem monitorování implementace uvedených opatření a přijímání a vyhodnocování reportů členských států byl vytvořen Protiteroristický výbor, skládající se ze všech patnácti členů Rady bezpečnosti. Výboru se dostalo prioritní pozornosti a tím pádem i zdrojů a následně byl doplněn o více expertní Výkonné ředitelství protiteroristického výboru. Ačkoli byly oba orgány vytvořeny k posílení protiteroristických kapacit členských států a usnadnění jejich spolupráce, nedisponují vyšetřovací funkcí a nemají ani nic společného s dříve zmíněným Sankčním výborem. (Cortright, Lopez, Millar, Gerber-Stelligwerf, 2007: s. 23-24) Sankční výbor lze pak v tomto kontextu identifikovat jako nejdůležitější prvek snah OSN v boji proti financování terorismu.

1.1.2. G7 a model „proti praní špinavých peněz“ (Anti-money laundering model)

Finanční akční výbor (Financial Action Task Force, dále jako FATF) je organizací³, která byla založena na summitu zemí G-7 v Paříži již v roce 1989 jako odpověď na narůstající

³ Existuje několik dalších regionálních organizací, které se svou funkcí a zaměřením podobají FATF. Jedná se například o *Asia/Pacific Group on Money Laundering (APG)*, *Caribbean Financial Action Task Force*

hrozby národním a mezinárodním finančním systémům v oblasti praní špinavých peněz. Původních šestnáct členských států založilo FATF s cílem prozkoumat techniky a trendy v rámci legalizace výnosů z trestné činnosti, přezkoumat uskutečněné národní i nadnárodní akty a identifikovat další nutné kroky. V dubnu 1990 FATF představila soubor čtyřiceti doporučení v boji proti praní špinavých peněz (FATF, 1990), která jsou do dnešního dne chápána jako mezinárodní standard pro boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Tato doporučení byla v letech 1996, 2001, 2003 a naposledy 2012 revidována tak, aby odpovídala měnícím se trendům. Doporučení jsou koncipována tak, aby představovala ucelený rámec AML a byla tak aplikovatelná univerzálně. Ačkoli tato doporučení nejsou závazná, většina zemí světa učinila politický závazek, že je budou ve svých zemích implementovat. (Gardner, 2007: s. 329) V reakci na útoky z 11. září 2001 byl mandát FATF rozšířen o boj proti financování terorismu, což se projevilo ihned zkraje roku 2002 novými osmi doporučeními proti financování terorismu, která byla o dva roky později rozšířena na Devět speciálních doporučení proti financování terorismu (2004). (Gardner, 2007: s. 331)

Doporučení FATF se dnes týkají jak praní špinavých peněz a financování terorismu, tak i financování šíření zbraní hromadného ničení. Z důvodu různých právních i finančních systémů je zřejmé, že všechny státy nemohou přijmout stejná opatření; doporučení jsou tedy koncipována obecně, aby je bylo možné chápat jako mezinárodní standard a byla aplikovatelná v různých podmínkách. Obecně⁴ se jedná o soubor opatření, která by státy měly implementovat:

- identifikace rizik a nastavení politik a domácí spolupráce,
- usilování o boj s praním špinavých peněz, financováním terorismu a šířením zbraní hromadného ničení,
- aplikace preventivních opatření v rámci finančního sektoru a dalších vybraných aktérů,
- nastavení odpovídajících pravomocí a odpovědností a dalších institucionálních opatření (vyšetřování, legislativní vynucování, dohled, atd.),

(CFATF), *Eurasian Group (EAG)* či *Task Force on Money Laundering in Central Africa (GABAC)*. Tento seznam není vyčerpávající.

⁴ Tato práce z hlediska rozsahu a náplně nemůže do detailu analyzovat veškerá doporučení FATF, a proto se zde omezuje spíše na obecné konstatování toho, co se od států vyžaduje v rámci AML/CFT. V mírně větším detailu se práce níže věnuje doporučením, která jsou unikátní pro boj proti financování terorismu.

- zvýšení transparentnosti a dostupnosti informací týkajících se skutečného vlastnictví právnických osob a dalších uspořádání,
- usnadnění mezinárodní spolupráce. (FATF Recommendations, 2012)

Obecně je v rámci doporučení FATF zřejmý důraz na tzv. přístup založený na riziku („risk-based approach“). Je to právě tento přístup, který státům umožňuje určitou flexibilitu, co se týče implementace všech doporučení. V rámci uvedeného přístupu by státy měly nejprve identifikovat, vyhodnotit a porozumět rizikům v oblasti AML/CFT, kterým čelí nejvíce a následně přijmout opatření ke snížení těchto rizik. Státům je tak doporučeno alokovat zdroje a implementovat vhodná opatření tak, aby byly jejich snahy co nejefektivnější.

Základním předpokladem fungování vycházejícím z doporučení pro finanční instituce je princip Customer Due Diligence⁵. Tento princip v zásadě požaduje, aby finanční instituce neotevíraly anonymní účty či účty používající falešná jména (k tomu musí samozřejmě za určitých okolností sbírat určitá data, která by také měla být minimálně po dobu pěti let uchováována), a aby tato zásada byla ukotvena v národním právu. Zesílená CDD by měla být používána vůči osobám a subjektům pocházejícím z vysoce rizikových zemí (podle FATF).

Ze současné verze Doporučení FATF vyplývá důležitost efektivního systému AML/CFT pro boj s financováním terorismu i praní špinavých peněz, a tedy i vzájemná propojenost a závislost těchto dvou modelů, a proto byla většina původních speciálních doporučení integrována v rámci Doporučení FATF (2012). Těch je sice čtyřicet stejně jako v rámci původních doporučení v kontextu AML, nicméně obsahují nyní čtyři doporučení (Sekce C), která jsou pro financování terorismu unikátní. Jedná se o následující doporučení:

- Doporučení č. 5, které vyzývá ke kriminalizaci financování terorismu na základě již zmíněné úmluvy,
- Doporučení č. 6, týkající se cílených (chytrých) sankcí vůči terorismu a financování terorismu, vyzývající k okamžitému zmrazení všech prostředků a dalších aktiv a zajištění, že se žádné osobě/entitě spojené s terorismem neumožní přímý ani nepřímý přístup k těmto prostředkům,

⁵ Customer Due Dilligence. Doslovný překlad „náležitá péče“ se v českém právním jazyce nepoužívá, v základních právních normách se překládá jako „kontrola klienta“. Viz např. zákon č. 253/2008 Sb. na stránkách FAÚ, kde je pro srovnání dostupný i jeho anglický překlad. V této práci bude nadále používána uvedená zkratka CDD.

- Doporučení č. 7, týkající se konsistentní a efektivní implementace cílených finančních sankcí v kontextu prevence, potlačení a narušení proliferace zbraní hromadného ničení, jakmile dojde k jejich nařízení Radou bezpečnosti OSN,
- Doporučení č. 8, týkající se opatření proti zneužívání neziskových organizací pro financování terorismu. (ibid.)

1.2. Právní rámec Evropské unie

Z hlediska boje proti financování terorismu jsou v právním rámci EU nejdůležitější takzvané AML směrnice EU. Těch bylo k dnešnímu dni vydáno celkem pět, poslední pak v březnu letošního roku (2018). Vyjma těchto AML směrnic byly přijaty i další legislativní akty EU⁶, o nich se zde však do hloubky jednat nebude, protože to nedovoluje rozsah této práce.

První směrnice EU (tehdy ještě Evropských společenství) o předcházení zneužití finančního systému k praní špinavých peněz byla Radou Evropských společenství (dále ES) přijata 10. června 1991. (Směrnice ES 91/308/EEC) Podobně jako další směrnice Rady, i tato směrnice od členských států vyžadovala dosažení požadovaných výsledků (v případě potřeby úpravou národní legislativy). Tato směrnice vyžadovala po členských státech, aby přijali legislativní opatření za účelem ochrany tuzemských finančních systémů před jejich zneužitím ze strany organizovaného zločinu. Směrnice definovala trestný čin praní špinavých peněz omezeně v rámci Vídeňské úmluvy z roku 1988 (tedy především co se týče pašování drog), nicméně státům bylo doporučeno tyto trestné činy rozšířit dle svého nejlepšího vědomí. (Směrnice ES 91/308/EEC)

V důsledku událostí z 11. září 2001 byla v prosinci téhož roku přijata druhá směrnice ES (Směrnice ES 2001/97/EEC), která od členských států požadovala přísnější AML kontroly napříč kontinentem. Členské státy se zavázaly implementovat tuto směrnici do národních legislativ do června 2003, nicméně v tomto termínu to stihly pouze Německo, Nizozemsko,

⁶ Jedná se např. o následující akty: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící nebo nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 ze dne 15. listopadu 2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků či společný postoj Rady 2001/931/SZBP ze dne 27. prosince 2001, o uplatnění zvláštních opatření k boji proti terorismu, nařízení Rady (ES) č. 2580/2001 ze dne 27. prosince 2001 o zvláštních omezujících

opatřeních namířených proti některým osobám a subjektům s cílem bojovat proti terorismu a nařízení Rady (ES) č. 881/2002 ze dne 27. května 2002 o zavedení některých zvláštních omezujících opatření namířených proti některým osobám a subjektům spojeným se sítí Al-Kajdá.

Dánsko a Finsko, další státy pak postupně následovaly se zpožděním. Druhá AML směrnice bylo charakteristická několika klíčovými rysy: rozšířila rozsah první směrnice, co se týče kriminálních aktivit – nově už se tyto nevztahovaly pouze k pašování drog, ale na všechny závažné trestné činy včetně korupce a podvodného jednání vůči finančním zájmům ES; nově výslovně zahrnovala směnárny a společnosti poskytující služby převodů finančních prostředků; vyjasnila, že je možné identifikovat kriminální aktivity na základě objektivních faktických okolností; přinesla jasnější a přesnější definici praní špinavých peněz, takže nyní zahrnovala přeměnu či převod majetku s vědomím, že ten pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti za účelem utajení nebo zastírání nedovoleného původu takového majetku či pomoc osobě, která se na takové činnosti podílí, utajování nebo maskování skutečné povahy, původu, umístění, apod. majetku s vědomím, že ten pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti; nabývání, vlastnictví či užívání majetku, pokud v době nabytí tohoto majetku bylo známo, že pochází z nelegálních aktivit nebo z účasti na takových aktivitách a účast na, pokus o pomoc, poradenství apod. při spáchání výše uvedených činů; zároveň došlo k rozšíření podnikání a profesí, které jsou předmětem této směrnice a které se tak staly povinnými v rámci hlášení podezřelých obchodů (např. auditori, právníci, externí účetní, daňoví poradci, notáři, apod.). (Směrnice ES 2001/97/EEC)

Třetí AML směrnice byla přijata na základě revidovaných Doporučení FATF v roce 2005. (Directive of the EC 2005/60/EC) K implementaci mělo dojít do prosince 2007, což se však několika členskými státy nepodařilo, přesto však ač se zpožděním, byla implementována všemi členskými státy. V souladu s revidovanými Doporučeními FATF byly původní první a druhá AML směrnice rozšířeny následujícím způsobem:

- praní špinavých peněz a financování terorismu byly nyní nově chápány jako dva různé trestné činy; opatření byla rozšířena tak, aby zahrnovala nejen manipulaci s prostředky pocházejícími z nelegálních činností, ale také shromažďování majetku a finančních prostředků pro účely terorismu,
- rozšířila povinnost identifikace klienta a oznamování podezřelých obchodů na svěřenské fondy a společnosti založené výhradně za účelem vlastnictví dalších společností, zprostředkovatele životních pojištění a obchodníky, obchodující zboží za hotovost přesahující 15 000 EUR,

- upřesnila přístup založený na riziku v rámci CDD; rozsah kontroly (zjednodušená nebo zesílená) by měl být závislý na riziku pramenícím z praní špinavých peněz či financování terorismu,
- ochranou zaměstnanců, kteří ohlásili podezřelý obchod,
- definicí politicky exponované osoby (PEP)⁷,
- zavázáním členských států k uchovávaní komplexních statistik týkajících se oznamování podezřelých obchodů (např. využívání a výsledky hlášení podezřelých obchodů, počty doručených oznámení o podezřelých obchodech, atp.)
- požadavkem na identifikaci skutečných vlastníků všech účtů držených právníky nebo jinými osobami (skutečným vlastníkem je pak vždy fyzická osoba vlastnící nebo nepřímo kontrolující více než 25 % právníké nebo jiné osoby). (Směrnice ES 2005/60/EC)

Čtvrtá AML směrnice je v platnosti od června 2015 a členské státy měly dvouletou lhůtu k její implementaci do národních legislativ. (Směrnice EU 2015/849) Tato směrnice nahradila všechny tři předchozí AML směrnice a přinesla řadu změn, mimo jiné:

- práh pro zahrnutí obchodníků mezi povinné osoby byl snížen z 15 000 EUR na 10 000 EUR,
- CDD se má aplikovat u převodů prostředků přesahujících 1 000 EUR,
- nové definice korespondenčních vztahů, příbuzných a osob blízkých PEP, atp.,
- zvláštní pozornost je věnována PEP; zesílená CDD by měla být aplikována v případě všech domácích i zahraničních PEP a jejich příbuzných či osob blízkých a to i po minimální dobu dvanácti měsíců od ukončení funkce PEP,
- v souladu s revidovanými Doporučeními FATF byly mezi kriminální aktivity zahrnuty daňové delikty týkající se přímých i nepřímých daní,
- Komise EU je povinna přezkoumávat AML/CFT rizika na vnitřním trhu a ve vztahu k vysoce rizikovým třetím zemím a podávat o tom minimálně jednou za dva roky zprávu,
- povinné osoby, které jsou součástí skupiny musí implementovat celo-skupinové politiky a procedury a aplikovat opatření, která budou proporcionální vůči podstupovanému riziku,
- stanovuje maximální výši správní pokuty pro právníké a fyzické osoby na 5 000 000 EUR nebo 10% z ročního obrátu v případě prvním,

⁷ PEP (Politically Exposed Person) je definována jako fyzická osoba zastávající prominentní veřejnou funkci a její přímí příbuzní nebo osoby, které jsou známy jako osoby blízké takových osob. (Directive of the EU 2015/849: article 8)

- na mezinárodní úrovni se směrnice částečně věnuje spolupráci mezi různými FIU, Evropskou komisí, a Evropskými dohledovými orgány,
- na národní úrovni požaduje, aby členské státy pravidelně posuzovaly rizika, a aby podobným způsobem posuzovaly rizika a v jejich rámci přijala dostatečná opatření i povinné osoby. (Directive of the EU 2015/849)

Junckerova Komise představila v reakci na teroristické útoky a odhalení tzv. Panama Papers Akční plán k posílení boje proti financování terorismu, v němž byly představeny zamýšlené změny čtvrté AML směrnice. (COM/2016/050) Pátá AML směrnice EU vešla v platnost 9. července 2018 a termín, do kterého ji členské státy musí implementovat je 10. leden 2020. Jejimi hlavními cíli jsou: zvýšení průhlednosti o skutečném vlastnictví právnických osob a svěřenských fondů, zlepšení práce FIU zpřístupněním dat v centrálním registru národní banky, vypořádání se s rizikem financování terorismu skrze obchod s virtuálními měnami a předplacenými službami, zvýšení spolupráce mezi dohledovými orgány a Evropskou centrální bankou a rozšíření kritérií pro vyhodnocování vysoce rizikových zemí a zajištění společných standardů k zabezpečení finančních toků z takových zemí. (Jourová, 2018)

1.3. Implementace v České republice

V České republice byl v roce 1996 přijat zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Tento zákon stanovoval povinnost identifikace a situace, za kterých je tato identifikace vyžadována (§ 2), oznamovací povinnosti (§ 3-4), situace, za kterých je nutné učinit odklad splnění příkazu klienta (§ 5) a další povinnosti povinných osob. K datu účinnosti tohoto zákona, který připadl na 1.7.1996 byl vytvořen Finanční analytický útvar v rámci Ministerstva financí ČR (česká FIU).

V České republice je v současnosti boj proti financování terorismu a praní špinavých peněz upraven dvěma zákony. Jednak Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který je v platnosti od 8.7.2008 a dále Zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, který prvně vešel v platnost 15.3.2006. Svým způsobem již legislativně je tedy zřejmé, že zákonná úprava ČR odpovídá dvěma modelům, prosazujícím se mezinárodně. Oba zákony prošly za svou historii několika úpravami, a to zřejmě především v důsledku implementace evropských směrnic, které vycházejí z dříve definovaného mezinárodního rámce.

1.3.1. Zákon č. 69/2006 Sb. a dodržování mezinárodních sankcí

V rámci Zákona č. 69/2006 Sb. jsou mezinárodní sankce definovány následujícím způsobem:

„Mezinárodními sankcemi se pro účely tohoto zákona rozumí příkaz, zákaz nebo omezení stanovené za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu, pokud vyplývá

a) z rozhodnutí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů (dále jen „Rada bezpečnosti“), přijatých podle článku 41 Charty Organizace spojených národů,

b) ze společných postojů, společných akcí nebo jiných opatření přijatých na základě ustanovení Smlouvy o Evropské unii o společné zahraniční a bezpečnostní politice, nebo

c) z přímo použitelných předpisů Evropských společenství, kterými se provádí společný postoj nebo společná akce přijatá podle ustanovení Smlouvy o Evropské unii o společné zahraniční a bezpečnostní politice.“ (Zákon č. 69/2006 Sb., § 2)

Paragraf 4 zákona o sankcích dále upravuje, že se mezinárodní sankce uplatňují formou nařízení vlády (v takovém nařízení je vymezen i okruh osob, na něž se sankce vztahují), a to na základě rozhodnutí RB OSN nebo opatření EU a vyjmenovává oblasti, ve kterých tyto sankce mohou být uplatňovány, jedná se o čtyři oblasti: a) obchod a služby, peněžní služby a finanční trhy (§ 5), b) doprava a spoje (§ 6), c) technická infrastruktura (§ 7) a d) vědeckotechnické, kulturní a sportovní styky. (§ 8) Paragraf 9 pak definuje výjimky ze sankčního režimu, které může udělit Finanční analytický úřad. V rámci studované instituce se jako důležité jeví paragrafy č. 10 a 11, kdy první definuje případy a způsob oznamovací povinnosti, která vzniká, pokud se někdo dozví nebo má podezření, že se u něj nachází majetek osoby nebo subjektu, který je předmětem sankčních opatření, zatímco druhý paragraf definuje způsob nakládání s takovým majetkem, tedy že taková osoba „*nesmí nakládat s tímto majetkem jinak než za účelem jeho ochrany před ztrátou, znehodnocením, zničením nebo jiným poškozením.*“ (Zákon č. 69/2006 Sb., § 11, odst. 1)

Čtvrtá část uvedeného zákona se věnuje pravomocím a povinnostem státních orgánů a České národní banky, tedy pravomocí FAÚ v oblasti rozhodování o tom, jakým způsobem bude s majetkem, který je předmětem sankcí, naloženo, o správě tohoto majetku a o povinnosti

předávání všech informací, kterými osoba, u které se nachází takový majetek či osoby s ním spojené disponuje. Dále jsou v této části uvedena opatření týkající se shromažďování osobních údajů, kontrolu nad FAÚ a kontrolu povinností na straně povinných osob ze strany ČNB. (Zákon č. 69/2006 Sb., Část čtvrtá) Paragraf 18 potom definuje přestupky fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob a maximální výši pokut, které je možné všem těmto osobám uložit. V případě, že jakákoli osoba nakládá s majetkem, který je předmětem mezinárodních sankčních opatření, pak lze takové osobě udělit pokutu až do výše 500 000 Kč. V případě, že jakákoli osoba poruší jedno z ustanovení definujících oblasti sankčních opatření (dříve zmíněné § 5-8), poruší sankční opatření EU nebo nesplní oznamovací povinnost, pak lze takové osobě udělit pokutu až do výše 4 000 000 Kč. V případě, že by takto vzniklá škoda, nebo zisk osoby, která se dopustila výše uvedeného přesáhl 5 000 000 Kč nebo by toto mělo jiný závažný následek, pokuta může dosáhnout až výše 50 000 000 Kč! (Zákon č. 69/2006 Sb., § 18)

1.3.2. Zákon č. 253/2008 Sb. a implementace čtvrté AML směrnice EU

Implementace čtvrté AML směrnice EU v rámci mnohem rozsáhlejšího zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu byla uskutečněna přijetím zákona č. 368/2016 Sb., který nabyl účinnosti od 1. ledna 2017.

Zákon č. 253/2008 Sb. „zpracovává příslušné předpisy Evropské unie, zároveň navazuje na přímo použitelné předpisy Evropské unie a upravuje a) některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, b) některá práva a povinnosti fyzických a právnických osob při uplatňování opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, a to za účelem zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání.“ (Zákon č. 253/2008 Sb., § 1) Paragraf 2 definuje tzv. povinné osoby, kterými jsou mimo jiné úvěrové instituce (banky a spořitelny a úvěrová družstva) a další finanční instituce (např. centrální depozitář, organizátor trhu s investičními nástroji, investiční společnosti, pojišťovny, směnárníci, auditoři, daňoví poradci a účetní, ale i provozovatelé hazardních her či notáři, podnikatelé obchodující se zbožím v hodnotě nebo s hotovostí ve výši 10 000 EUR a vyšší a další). (§ 2) Je zřejmé, že tento výčet splňuje jak doporučení FATF, tak požadavky ze strany EU. Základní pojmy jsou vymezeny v paragrafu

3. Definováno je jak praní špinavých peněz, tak financování terorismu, ale i financování šíření zbraní hromadného ničení. Pro účely této práce je pak zvláště významná definice financování terorismu, která je uvedena v odstavci č. 2: „(2) *Financováním terorismu je*

a) shromažďování nebo poskytnutí peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen zčásti, použit ke spáchání trestného činu teroru), teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo k podpoře osoby nebo skupiny osob připravujících se ke spáchání takového trestného činu, nebo

b) jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo osoby pachateli blízké ve smyslu trestního zákona, nebo sbírání prostředků na takovou odměnu nebo na odškodnění,

c) pro účely tohoto zákona i financování šíření zbraní hromadného ničení podle odstavce 3.“ (Zákon č. 253/2008 Sb., § 3, odst. 2)

Jak vyžadovala již třetí AML směrnice EU, paragraf 4 vyjma dalších pojmů, vymezuje skutečné vlastnictví právnických osob pětadvaceti procenty hlasovacích práv nebo podílu na kapitálu či zisku takové osoby a definuje politicky exponovanou osobu, kterou je „*fyzická osoba, která je nebo byla ve významné veřejné funkci s celostátním nebo regionálním významem*“ (§ 4) a vyjmenovává funkce, které lze pod tuto definici řadit, a zároveň jako PEP definuje také fyzické osoby, které jsou osobami blízkými či osobami v blízkém podnikatelském vztahu nebo společníkem nebo skutečným majitelem svěrenského fondu apod. (ibid.) Paragraf 5 definuje identifikační údaje nutné v rámci identifikace klienta (§ 5), zatímco paragraf 6 definuje, co lze považovat za podezřelý obchod. V tomto druhém ohledu zákon uvádí nevyčerpávající výčet situací, které mohou napovídat, jak takový podezřelý obchod může vypadat⁸ a zároveň i tři situace, ve kterých se o podezřelý obchod jedná vždy (situace, kdy je klientem nebo skutečným majitelem osoba, nebo kdy se jedná o obchod se

⁸ Např. při provádění výběru či převodů ihned po vkladu na účet nebo v případě transakcí bez zjevného ekonomického zdůvodnění nebo při provádění nezvyklého množství transakcí či při snaze zastírat identitu skutečného majitele nebo pokud existují pochybnosti o pravdivosti klientem přednesených informací (nevyčerpávající seznam). (Zákon č. 253/2008 Sb., § 6)

zbožím či službami, které jsou předmětem mezinárodních sankcí podle zákona č. 69/2006 Sb. nebo pokud se klient odmítá podrobit kontrole). (§ 6)

Z hlediska fungování kontrol v soukromých finančních institucích je důležitá druhá část předmětného zákona, která definuje základní povinnosti povinných osob. Povinnost identifikace je dána vždy před uskutečněním obchodu nad 1 000 EUR, v případě jakéhokoli podezřelého obchodu, před vznikem obchodního vztahu, před pronajmutím bezpečnostní schránky či poskytnutím smlouvy o úschově, obchodem s kulturními památkami, přijímáním věcí do zástavy a výplatou zůstatku zrušené vkladní knížky na doručitele. (§ 7)

Nejdůležitější částí tohoto zákona je paragraf 9, který stanovuje podmínky a proces kontroly klienta (CDD). CDD musí být provedena vždy před uskutečněním obchodu v momentě, kdy je jasné, že obchod přesáhne 15 000 EUR, vždy, když jde o obchod s PEP nebo pokud jde o osobu, která pochází ze země, jež je považována za vysoce rizikovou. CDD musí též proběhnout před uskutečněním transakce podle dříve zmíněného paragrafu 7, v době trvání obchodního vztahu, v případě provozovatelů hazardních her za předpokladu, že obchod přesáhne 2 000 EUR, a v případě všech podnikatelů i nepodnikatelů při obchodech v hotovosti v hodnotě 10 000 EUR nebo vyšších. (Zákon č. 253/2008 Sb., § 9, odst. 1) Podle odstavce 2 paragrafu 9 kontrola klienta zahrnuje:

- „a) získání informací o účelu a zamýšlené povaze obchodu nebo obchodního vztahu,*
- b) zjišťování vlastnické a řídicí struktury klienta a jeho skutečného majitele, pokud je klientem právnická osoba, svěřenský fond nebo jiné právní uspořádání bez právní osobnosti, a přijetí opatření ke zjištění a ověření totožnosti skutečného majitele,*
- c) průběžné sledování obchodního vztahu včetně přezkoumávání obchodů prováděných v průběhu daného vztahu za účelem zjištění, zda obchody jsou v souladu s tím, co je povinné osobě známo o klientovi a jeho podnikatelském a rizikovém profilu,*
- d) přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků nebo jiného majetku, kterého se obchod nebo obchodní vztah týká, a*
- e) v rámci obchodního vztahu s politicky exponovanou osobou též přiměřená opatření ke zjištění původu jejího majetku.“* (Zákon č. 253/2008 Sb., § 9, odst. 2)

Tato kontrola je prováděna v takovém rozsahu, aby bylo zabráněno praní špinavých peněz a financování terorismu a povinná osoba musí zohlednit rizikové faktory uvedené v § 21a. V rámci CDD jsou důležité odst. č. 7 a č. 8, které definují povinnost klienta poskytnout informace a dokumenty, které jsou nezbytné za účelem řádného provedení kontroly a zároveň opravňují povinnou osobu pořizovat kopie a výpisy z takových dokladů. (Zákon č. 253/2008 Sb. § 9, odst. 7-8) Paragrafy 10 až 14 uvádějí možnosti tzv. zprostředkované identifikace, převzetí identifikace a zjednodušené identifikace a kontroly a zároveň výjimky, které je možné uplatnit v rámci tzv. zjednodušené identifikace a kontroly klienta a v rámci uvádění informací doprovázejících převody peněžních prostředků. (Zákon č. 253/2008 Sb., § 10-14) Důležitý je paragraf 15, který stanovuje podmínky, za nichž obchod nelze uskutečnit. Obchod nelze uskutečnit, pokud se klient odmítne podrobit identifikaci, nebo odmítne doložit plnou moc, nebo, a to se jeví jako nejdůležitější, odmítne součinnost při kontrole podle dříve uvedeného paragrafu 9. Dalšími důvody může být, že povinná osoba nevěří poskytnutým informacím, má pochyby o původu majetku PEP, který je předmětem daného obchodu. Hlava II (§ 16-17) uvedeného zákona se zabývá uchováváním informací. Standardní doba uchovávání údajů je stanovena na 10 let od uskutečnění obchodu nebo ukončení obchodního vztahu. V některých případech je doba pro uchovávání údajů stanovena na dobu pěti let. (Zákon č. 253/2008 Sb., Hlava II)

Hlava III předmětného zákona se zabývá postupy při oznamování podezřelých obchodů a odkladem příkazů klienta. Podezřelý obchod musí být oznámen nejpozději do pěti dnů od jeho zjištění. Podle paragrafu 20 může povinná osoba odložit splnění příkazu klienta o 24 hodin; toto odložení může být ze strany FAÚ prodlouženo až na 72 hodin, a pokud v této době nedojde k podání trestního oznámení, pak povinná osoba tento příkaz provede. (Zákon č. 253/2008 Sb., §20)

Hlava IV. pak definuje, jaké systémy vnitřních zásad by měly být přijety na straně povinných osob a jakým způsobem by měla být vyhodnocována rizika. V kontextu implementace mezinárodního a nadnárodního právního rámce je důležitý odst. 5, § 21a, který stanovuje povinnosti implementace skupinových politik a strategií, které se taktéž musejí uplatňovat v dceřiných společnostech v rámci třetích zemí. (Zákon č. 253/2008 Sb., Část II, Hlava IV.)

Dále zákon definuje, za jakých okolností a jakým způsobem má probíhat školení zaměstnanců (alespoň jednou za 12 kalendářních měsíců) a informační povinnost, dle které musí povinná osoba sdělit FAÚ požadované informace a zda v posledních deseti letech udržuje či udržovala vztah s předmětnou osobou. (Zákon č. 253/2008 Sb., § 23-24)

Část třetí předmětného zákona definuje činnosti úřad a dalších orgánů (tímto způsobem je v § 29c zanesen vznik FAÚ⁹, jakožto finanční zpravodajské jednotky ČR); zbylé paragrafy uvedené hlavy třetí části AML zákona definují organizační složení, roli, úkoly a povinnosti FAÚ, kontrolu jeho činnosti, principy mezinárodní spolupráce, vyhodnocování rizik, povolování výjimek apod., (Zákon č. 253/2008 Sb., § 29c - 34) zatímco část čtvrtá se věnuje povinnosti mlčenlivosti a výjimkám z této povinnosti. (§ 38 - 39)

Z hlediska plnění povinností je pak významná část VI., ve které jsou stanoveny pokuty za přestupky. Za porušení povinnosti mlčenlivosti může být povinné osobě udělena pokuta do výše 1 000 000 Kč. (§ 43) Pokuta do stejné výše může být udělena za nesplnění povinnosti identifikace (podle § 7), kontroly (podle § 9) či uchovávání údajů o klientovi a/nebo nesplnění informační povinnosti (podle § 1), povinnosti odložení příkazu klienta či při porušení povinností při převodech peněžních prostředků nebo při neplnění oznamovací povinnosti v případě přeshraničních převodů. (§ 44 - 45, § 47, § 49 - 50) Pokuta do výše 5 000 000 Kč může být vyměřena při nesplnění oznamovací (podle §18) povinnosti či za neplnění podmínek v rámci přijetí kvalitního systému vnitřních zásad. (§ 46 a § 48) Z hlediska PEP je pak velice důležitý paragraf 54, odst. 8, který ukládá, že *„Povinnosti a omezení vztahující se k politicky exponovaným osobám uplatní povinná osoba ještě nejméně po dobu 12 měsíců ode dne, kdy politicky exponovaná osoba přestala vykonávat příslušnou funkci; vždy však do doby, než povinná osoba na základě hodnocení rizik vyloučí u klienta riziko specifické pro politicky exponované osoby. Po tuto dobu se ve stejném rozsahu uplatní také vůči klientovi, jehož skutečným majitelem je politicky exponovaná osoba, a vůči osobě,*

⁹ Finanční analytický úřad Ministerstva financí ČR je od 1.1.2017 samostatným správním úřadem pod dohledem Ministerstva financí, a zastává funkci finanční zpravodajské jednotky pro ČR. Jeho hlavními úkoly jsou: *„příjem a analýza oznámení o podezřelých obchodech od povinných osob a dalších podnětů, kontrolní činnost a vedení řízení o přestupcích, právní agenda spojená s přípravou předpisů v oblasti boje proti praní špinavých peněz, financování terorismu a mezinárodních sankcí a s vedením správních řízení, spolupráce se zahraničím - s více než 150 partnerskými zpravodajskými jednotkami z celého světa vnitrostátní koordinace při provádění mezinárodních sankcí.“* (FAÚ, 2017)

o níž je povinné osobě známo, že jedná ve prospěch politicky exponované osoby.“ (Zákon č. 253/2008 Sb., § 54, odst. 8.)

Mezi další důležité právní akty v rámci ČR lze zařadit nařízení vlády č. 210/2008 Sb. ze dne 28. května 2008 k provedení zvláštních opatření k boji proti terorismu, kterým je zapracován společný postoj Rady 2001/931/SZBP, o uplatnění zvláštních opatření k boji proti terorismu a jenz definuje osoby a organizace, vůči nimž jsou uplatňovány sankce. V současném znění tento seznam obsahuje 31 fyzických osob a 18 organizovaných skupin. (nařízení vlády č. 210/2008 Sb.) Neméně důležitou je pak Vyhláška ČNB č. 281/2008 Sb. o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Uvedená vyhláška stanovuje postupy a rozsah provádění CDD a metody a postupy pro řízení rizik (přístup založený na riziku) a uvádí demonstrativní výčet rizikových faktorů¹⁰, na jejichž základě mají finanční instituce stanovovat rizikový profil klienta. Vyhláška také ukládá povinnost vypracování každoročních reportů ze strany finančních institucí a jejich doručení FAÚ. (§ 8) Nakonec je nutné též zmínit tzv. metodické pokyny FAÚ, kterých v současnosti existuje šest. Metodické pokyny slouží finančním institucím k řádnému plnění povinností vycházejících z výše uvedených zákonů. Např. Metodický pokyn č. 3 slouží ke zjišťování skutečného majitele povinnými osobami, zatímco Metodický pokyn č. 7 stanovuje opatření vůči politicky exponovaným osobám a Metodický pokyn č. 4 poskytuje návod, jak hlásit podezřelé obchody skrze tzv. MoneyWeb, který spravuje právě FAÚ. Z hlediska této práce je pak nejvýznamnější Metodický pokyn č. 1 týkající se uplatňování mezinárodních sankcí v kontextu financování terorismu. Ten stanovuje postup při nalezení shody s údaji na sankčních listech (tyto údaje jsou jméno/název, národnost/státní příslušnost, bydliště/sídlo, datum narození/nebo jiné identifikační číslo. Tento pokyn zároveň vyjmenovává indikátory pro finanční a úvěrové instituce, v jejichž rámci lze rozeznat podezření na financování terorismu:

„1. účet otevřený jménem právnické osoby, která se podílí na činnostech sdružení nebo nadace, jejichž cíle souvisí s požadavky a cíli teroristické organizace;

¹⁰ Jde například o rizikovou zemi původu, neprůhledná vlastnická struktura, nejasný původ finančních prostředků, snaha maskovat, že osoba jedná jménem třetí neidentifikované osoby, neobvyklý způsob uskutečnění obchodu apod. (Vyhláška ČNB č. 281/2008 Sb., § 5, odst. 2)

2. informace naznačující, že klient podporuje známé fundamentalistické skupiny / osoby;
3. účet fyzické osoby pocházející ze státu nebo území spojovaného s terorismem, na který přicházejí jiné prostředky než prokazatelně od rodinných příslušníků;
4. otevření účtu fyzické osoby ze státu nebo území spojovaného s terorismem;
5. vklady jsou následovány převody prostředků do státu nebo území spojovaného s terorismem;
6. používání více účtů ke sběru a posílání finančních prostředků malému počtu zahraničních příjemců (FO/PO) nacházejících se ve státě / státech nebo na území / územích, které jsou spojovány s terorismem;
7. odesílání nebo přijímání finančních prostředků prostřednictvím mezinárodního poukazování peněz ze/do státu nebo území spojovaného s terorismem.“ (Metodický pokyn FAÚ č. 1, 2012)

2. Akademické postřehy v rámci boje proti financování terorismu

V následující části práce uvádí několik (nevyčerpávající výčet) okruhů debat v akademické obci, které se točí především kolem definice finančních institucí jako první obranné linie v rámci AML/CFT, dále spolupráce finančních institucí a kontrolních orgánů v rámci konceptu Public Private Partnership, AML/CFT v rámci konceptů jako jsou lidská práva či orientace na zisk vs. na bezpečnost. Kapitola je uzavřena kritickými příspěvky některých autorů.

2.1. Finanční instituce jako první obranná linie v rámci AML/CFT

Podle Formana lze soukromý sektor považovat za první obrannou linii v obraně před finanční kriminalitou organizovaného zločinu. Soukromé subjekty provozují a udržují právě ty systémy, které se skupiny organizovaného zločinu snaží zneužít ku prospěchu svému. Nehledě na to, zda se jedná podvodné chování vůči finanční instituci nebo zneužití finanční instituce k přesunu finančních prostředků, každé zločinné schéma za účelem podpory kriminální aktivity vyžaduje využití finančních institucí, např. využitím legálních prostředků a na pohled legitimních transakcí. Příkladem může být pašování padělaného/nelegálního

zboží¹¹, které je zdrojem stejných obchodních transakcí jako v případě legálního dovozu zboží. Finanční instituce jsou tak prvním svědkem takové transakce, který zároveň disponuje kritickým důkazním materiálem a funguje jako první obranná linie k zajištění, že tyto subjekty nejsou využívány k podpoře terorismu a dalších kriminálních činností. (Forman, 2006: s. 114-115) V podobném duchu je finanční sektor v boji proti financování terorismu a praní špinavých peněz přední linií i podle Hardouina. (2006) Podle tohoto autora nejsou finance jedinou oblastí, ve které se organizovaný zločin, korupce a terorismus vyskytuje a mnoho kriminálních aktivit může být vykonáváno i bez účasti finančních institucí. Na druhou stranu mohou být finanční toky nutné a finanční aktivita tak může být součástí trestné činnosti. Vzhledem k jejich specifické roli v rámci ekonomiky se finanční instituce musí zabývat způsobem, jakým kriminální organizace, korupce a terorismus ovlivňují další sektory. Druhým důvodem, proč Hardouin považuje finanční instituce za přední linií je, že takové instituce samy o sobě bývají cílem/terčem a je v jejich zájmu a jejich povinnosti zajistit, že nebudou snadným cílem. Finanční instituce tak musí chránit nejen sebe sama, ale v rámci regulací jsou zodpovědné také za ochranu ekonomiky a společnosti jako takové a musí tak dodržovat komplexní regulace, jejichž cílem je právě obrana a boj proti kriminálním činnostem, korupci a terorismu. (Hardouin, 2006: s. 200-201)

2.2. Public Private Partnership

Favarel-Garrigues, Godefroy a Lascoumes na základě své studie francouzských bank tvrdí, že PPP není vhodným konceptem pro definici vztahu mezi bankami a vymahateli práva, protože je nutné mít na mysli, že banky se zásadám AML/CFT podřídit musí; *partnerství* jim tak bylo spíše nařízeno ze strany vlády. Ze všech jejich interview to byli pouze zaměstnanci místní finanční zpravodajské jednotky, TRACFIN, kdo tuto spolupráci *partnerstvím* nazývali. O partnery se tedy nejedná proto, že V tomto ohledu je podle autorů důležitý rozdílný přístup obou stran, tedy že vládní orgány potřebují přístup k informacím o klientech, které již banky mohou monitorovat, zatímco banky sbírají informace o podezřelých klientech, aby potvrdily nebo vyvrátily své pochybnosti. (Favarel-Garrigues, Godefroy a Lascoumes, 2011: s. 179-196) Nicméně, přestože se tedy nemusí nutně jednat o

¹¹ Může se jednat například o obchod s tzv. zbožím dvojího užití (viz. Annex I, Regulation EC 1334/2000) či vojenským materiálem.

partnerství, AML/CFT posiluje neočekávané profesionální interakce mezi bankovním sektorem a vymahateli práva. Tato spolupráce je pak považována za nejdůležitější důsledek implementace AML standardů, a to plně institucionalizovaný. Banky například nabírají bývalé policejní úředníky a v případě potřeby i neoficiálně žádají od státních orgánů informace za účelem vyhodnocení potenciálního rizika, nikoli tedy pouze formou hlášení podezřelých obchodů, ale skrze množství různorodých interakcí. (ibid. s. 180)

V kontextu PPP Bergström, Helgesson a Mörth (2011) tvrdí, že sekuritizace AML přenesla demokratickou odpovědnost z veřejných aktérů na soukromé aktéry, kteří se tak stávají odpovědní za podezřelé praní peněz napojené na terorismus. Autoři varují právě před takovou situací, kdy ti, kteří činí důležité rizikové soudy, za ně zároveň nejsou demokraticky odpovědní, zatímco ti, kdo by mohli být demokraticky odpovědní, hrají v modelu přístupu založeného na riziku jen minimální roli. (Bergström, Helgesson a Mörth, 2011: s. 1061) V tomto ohledu je na druhé straně důležité zmínit, že kromě společenských očekávání a morálních závazků je v zájmu bank dodržovat legální pravidla v boji proti financování terorismu a praní špinavých peněz také z důvodu ochrany své reputace, a ochrany vlastních finančních prostředků z důvodu rizika finančních sankcí ze strany dohledových orgánů. Wesseling také zmiňuje, že posilování regulací v oblasti AML/CFT zahrnuje investice do specializovaného monitorovacího softwaru a lidské pracovní síly. Z obchodního pohledu je pro banky důležité udržovat administrativní zátěž a náklady na inovace v této oblasti, pokud možno co nejnižší. (Wesseling, 2013: s. 219-220) Přeci jen se jedná o soukromé aktéry založené s cílem generovat zisk. Nikdo nemůže předpokládat, že soukromé finanční instituce budou umisťovat boj proti praní špinavých peněz na vrchol svých priorit jen proto, že je o to někdo žádá nebo jim dává právo o tom rozhodnout. V takové situaci musí nutně docházet ke konfliktu zájmů a hodnot. (Helgesson, 2013: s.218) Tento problém konfliktu zájmů a hodnot v rámci ČR dobře shrnul Hylmar z FAÚ ve svém příspěvku ve Sborníku z III. Ročníku mezinárodního vědeckého symposia Poznej svého klienta, když napsal: „...*je nutné zmínit, resp. přiznat, v podstatě trvalý a nikdy nekončící střet mezi obchodním náhledem povinných osob, jakožto subjektů provozujících svou činnost za účelem dosažení zisku, a náhledem bezpečnostním, tj. zde konkrétně z pozice AML opatření. Z logiky věci je zřejmé, že bezpečnostní opatření, např. snaha o čistý finanční systém bez nelegálních výnosů, nebude vždy korespondovat s obchodními cíli finančních institucí. Velice silně se tento střet*

projevuje v odlišném přístupu jednotlivých povinných osob k přezkoumávání zdrojů v rámci kontroly klienta při hotovostních vkladech, kdy finanční instituce provádějící tuto činnost důkladně v souladu se zákonnými požadavky se zcela oprávněně cítí v obchodní nevýhodě proti institucím, které často tolerují zcela nevěrohodné tvrzení. Podobná je i situace při zjišťování skutečného majitele, kdy často nezbyvá než akceptovat pouhé čestné prohlášení. Dalším problémem bývá neuplatnění již výše zmiňovaného postupu podle § 15 AML zákona¹², a to zřejmě z obavy před řízením o náhradě škody, a to i přesto, že ve stanovisku FAÚ MF k dané věci je jasně uvedeno, že v těchto případech je postupováno v souladu se zákonem a odpovědnost za případnou škodu způsobenou klientovi přebírá stát. Povinné osoby namísto toho nevhodně, mnohdy alibisticky, aplikují postup podle § 20 AML zákona, což je postup limitovaný lhůtou maximálně 72 hodin, po jejichž marném uplynutí jsou finanční prostředky uvolněny bez zjištění zájmových informací, mnohdy nasvědčující tomu, že by se mohlo jednat o nelegální výnos.“ (Hylmar, 2015: s. 26-27)

2.3. Bezpečnost vs. lidská práva

Jeden z důležitých problémů týkajících se pnutí mezi bezpečností na jedné straně a lidskými právy a ochranou osobních údajů spočívá v omezování osobních svobod či dokonce lidských práv v rámci zařazování osob nebo organizací na sankční seznamy. V kapitole týkající se sankčních opatření OSN (kapitola 1.1.1) bylo uvedeno, jakým způsobem jsou sankciované subjekty na sankční listiny zařazovány. Nutno zdůraznit, že k tomu dochází na základě informací tajných služeb členských států. Podle Bureše tak lze ve zkratce tvrdit, že existující mechanismy pro zařazování a vyřazování ze sankčních seznamů teroristů stále nejsou v souladu s mezinárodně uznávanými lidsko-právními standardy jako jsou právo na obhajobu, právo na spravedlivý proces, právo na odůvodnění nebo právo na účinný prostředek nápravy¹³. (Bureš, 2013: s. 442) Mimoto má současný režim boje proti financování terorismu potenciál zásadně omezit zdroje financování neziskových organizací a odstrašit lidi od spojování se s takovými organizacemi. Zasaženy pak mohou být primárně a především islámské charity a organizace a osoby, které jsou s nimi spojovány

¹²

¹³ Zajímavou analýzu rozsudků Soudu první instance ve věci Organizace mudžahidů iránského lidu, kdy soud třikrát vyhověl žádosti o vyškrtnutí ze sankčních seznamů zpracovala Trávníčková (2010). Ta po vynesených rozsudcích vidí zřejmé dopady v podobě opatření Rady, kterými byly posíleny právo na obhajobu a právo na odůvodnění a větší pozornost začala být věnována právě žádostem o vyškrtnutí. (Trávníčková, 2010: s. 56)

nebo takové organizace podporují. Podobně negativní dopad pak mohou mít taková opatření na neziskové organizace v západních demokraciích, které přímo nebo nepřímo podporují hnutí za nezávislost či sociální spravedlnost apod. v zemích, kde jsou tyto principy na velmi nízké úrovni nebo vůbec. To ve svém důsledku negativně projevuje právě v těch společnostech, ve kterých pak může docházet i k radikalizaci a zároveň vede k podpoře autoritářských společností, jejichž zločiny pak mohou zůstat nepotrestány. Nebo mohou mít naprosto opačný efekt. V USA jsou například za teroristickou organizaci označena hnutí Hamás a Hizbaláh, která se však na středním východě těší značné popularitě. První z nich Palestincům zřizuje nemocnice a školy, zatímco druhý má své členy za členy Libanonského parlamentu. Zmrazením jejich prostředků pak dochází i ke zmrazení prostředků např. právě pro tyto školy a nemocnice. (McCulloh and Pickering, 2005: s. 475) Je zřejmé, že kromě čistě sociálních dopadů taková situace může vyústit v další radikalizaci místních obyvatel. Dopady na život obyčejných lidí však mohou být ještě většího rozsahu. V roce 2001 byla na seznam sankciovaných subjektů ze strany USA přidána celá korporátní skupina al Barakaat a to z důvodu zasilání prostředků k podpoře teroristických skupin, což vedlo nejen ke zmrazení veškerých prostředků všech předmětných společností, ale několikrát mělo za důsledek také přerušování převodů prostředků velké části obyvatel Somálska. To bylo důsledkem nátlaku ze strany administrativy Bílého domu vůči americkým zákonodárcům, aby proti tomuto kriminálnímu chování zakročili. Místo využití konceptu chytrých sankcí se tak společnosti staly předmětem komplexních sankcí. Nikdo nepřemýšlel nad důsledky této akce a na možné vedlejší škody vůči somálské populaci. Jakmile si odpovědně osoby uvědomily důsledky své akce, muselo během několika týdnů dojít k přezkoumání těchto sankčních opatření. (Biersteker, 2010: s. 133)

2.4. Kritika

Je patrné, že je systém boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu komplikovaným fenoménem a jako takový se potýká i s neustálou kritikou z různých směrů. Tak například Jakob (2006) tvrdí, že navzdory snahám mezinárodního společenství, které se především snaží posilovat o rozšiřovat regulace, je většina současných opatření v boji proti terorismu neúčinná (nutno dodat, že Jakob psal tento text v roce 2006, nicméně autor tohoto textu souhlasí, že je jednak obtížné se v záplavě regulací vůbec zorientovat, jednak jsou tyto

regulace čím dál komplexnější a obsáhlejší). Podle Jakoba nejspíše není možné úspěšně bojovat proti financování terorismu výlučně prostřednictvím úmluv a legislativních aktů (ať již na mezinárodní, nadnárodní nebo národní úrovni), či posilováním represivních – policejních a soudních opatření. Cestu k úspěšnému boji proti financování terorismu je tak potřeba razit spíše pátráním po příčinách a základních důvodech samotného jevu terorismu, které mohou být dosti pestré (hospodářské, politické, kulturní apod.). (Jakob, 2006: s. 437)

Delegace odpovědnosti za národní bezpečnost na soukromý sektor vede podle Wesselinga ke změně účelu CFT. Ve své práci došel mimo jiné k závěru, že prioritním cílem bank není boj proti financování terorismu jako takový, ale dodržování mezi(národních) CFT regulací; to je ale rozdíl. Za předpokladu splnění všech povinností vyplývajících z takových regulací pak stejně může dojít/docházet k financování terorismu, protože finanční instituce nemusí nutně odhalit, že se tak děje, pokud je daná osoba vyhodnocena jako méně riziková nebo používá nerizikové služby; taková osoba pak nemusí být vůbec detekována. Wesseling tvrdí, že příliš přísné regulace mohou vést až k nesmyslnému počtu hlášených podezřelých obchodů, protože se finanční instituce budou v rámci dodržování předpisů snažit za každou cenu uspokojit dohledové orgány hlášením i zbytečných nepodezřelých transakcí. (Wesseling, 2013: s. 220) Taková hlášení pak zahlcují FAÚ a další orgány pochybnými informacemi, což ve svém důsledku ještě ztěžuje možnost nalézt v tom nepřehledném množství obchodů, které skutečně mohou vést k odhalení financování terorismu. Podle Bureše je tato „*cover your ass policy*“ důsledkem samotné logiky přístupu založeného na riziku, který předpokládá schopnost kvantifikovat rozsah ztrát v případě, že bude riziko podstoupeno. To je dáno dvěma důvody, jednak, ačkoli mají finanční instituce modely pro vyhodnocování většiny rizik, to samé se nedá říct o riziku pramenícím z financování terorismu, protože nikdo ani neví, jak velké množství peněz je za tímto účelem ve finančním systému práno. Jednak, ačkoli bylo vydáno mnoho různých manuálů pro identifikaci podezřelých obchodů, žádný kvalitní a jasný manuál pro identifikaci financování terorismu jako takového neexistuje. (Bures, 2013: s. 436, 439-440) V jiné práci pak ukazuje na počtech oznámení podezřelých obchodů a počtech takových oznámení, která se týkají financování terorismu v letech 2002-2009, že jejich nárůst skutečně nevede k většímu úspěchu v rámci boje proti financování terorismu. (Bures, 2015: s. 227) Z autorem použitých dat bych na první pohled možná i usoudil, že s narůstajícím počtem oznámení podezřelých obchodů na

jedné straně, na druhé straně těch oznámení, která by se týkala financování terorismu spíše i ubývá.

Podle Wesselinga závisí přístup založený na riziku na rizikových faktorech, které jsou založené na informacích o transakcích a klientech sbíraných bankou a na klasifikaci rizik, kterou si banky vytváří sami nebo outsourcingem. Analýza rizik tedy není založena na nějakých objektivních standardech, nýbrž vychází z informací vhodných ke kalkulacím a ze subjektivně sdílených předpokladů o financování terorismu (a praní špinavých peněz). Rozhodnutí týkající se podezřelého obchodu a jeho hlášení místní FIU je vždy na člověku. Přístup založený na riziku pak zjevně závisí na subjektivitě participujících osob a instituce, kterou tyto osoby reprezentují. Rozhodnutí jsou tedy činěna na základě zkušenosti a znalostech, které jsou jen částečně založeny na mezinárodních doporučeních. Dalším charakteristickým rysem přístupu založeného na riziku je flexibilita norem a praktik CFT. Tato flexibilita je nicméně Wesselingem kritizována, protože přináší právní nejistotu a nedostatečnou transparentnost. Z faktu, že si banka v rámci zákona sama stanovuje vlastní compliance program a provádí vlastní analýzu rizik znamená, že není jasné, jakým způsobem jsou klienti skutečně kontrolováni, jaká kritéria banky používají pro vyhodnocení rizikovitosti, a do jaké míry tato kritéria uplatňují. V důsledku analýzy na základě intuice a osobní expertízy může docházet k diskriminaci ze strany compliance officerů. Klienti navíc nejsou informováni, jakým způsobem a jak často jsou informace o nich předávány FIU. (Wesseling, 2013: s. 221) Sherman varuje, že postupná ztráta finančního soukromí podryvá demokratickou podstatu naší společnosti. S narůstajícím počtem elektronických transakcí, a nakupováním z domova, komunikací přes internet a účast v různých organizacích, to vše zanechává elektronické stopy, které o nás odhalují obrovské množství informací. Sherman také zdůrazňuje, že boj o osobní data představuje jeden z ústředních pilířů rozvoje moderních států a společností a možnost sbírat finanční data tento vývoj ještě urychluje. (Sherman, 2009: s. 729) Amicelle a Favarel-Garrigues nicméně na druhou stranu poukazují na fakt, že kontrolní nástroje v bankách příliš nevzbuzují ani veřejný (tedy mediální) ani politický zájem, což se jeví jako skutečně zvláštní především v kontextu toho, jakým způsobem byla veřejnostní vnímána a vykreslována fakta o zařazovaní na sankční seznamy. Najít rovnováhu mezi bezpečností a soukromím v tomto případě podle nich nebude snadné už proto, že pokud jsou tyto dva koncepty postaveny proti sobě, ten první zpravidla vítězí.

(Amicelle, Favarel-Garrigues, 2012: s. 117-118) Bureš na základě Bigova přístupu analyzuje toto pnutí mezi bezpečností a soukromím podobným způsobem, nicméně dodává, že podle některých expertů se toto pnutí přesouvá opět směrem ke svobodě z důvodu úbytku teroristických útoků po útocích v Madridu a Londýně. Na druhou stranu to byly podle jednoho vysvětlení pro prioritizaci bezpečnosti právě tyto dva útoky, které způsobily odklon od soukromí a zaměření se právě na bezpečnost. Nutno též dodat, že jak název Burešovy knihy indikuje, je podle něj většina protiteroristických politik EU „*papírovým tygrem*“, čili neefektivním nástrojem v boji proti terorismu. (Bureš, 2011: s. 2, 221, 226-227) Je však třeba poznamenat, že od té doby proběhlo poměrně velké množství nových útoků a tyto úvahy je nutné chápat v kontextu doby jejich vydání.

3. Analýza implementace právního rámce pro boj proti financování terorismu ve zkoumané instituci

Jak již bylo uvedeno v rámci úvodu k této práci, analýza implementace mezinárodního, nadnárodního a národního právního rámce a doporučení v oblasti AML/CFT ve zkoumané instituci proběhne na základě zkoumání primárních zdrojů, tedy vnitřních předpisů zkoumané finanční instituce (rozsah analýzy těchto předpisů je dán jejich primárním významem v rámci implementace právních úprav v oblasti AML/CFT, další primární zdroje slouží spíše k dokreslení celkového obrazu), interview se zaměstnanci oddělení Compliance (konkrétně její podmnožiny v podobě tzv. AML unit), které má v gesci právě implementaci zákonných úprav a výkon činnosti v oblasti AML/CFT (analýza informací a případné hlášení podezřelých obchodů) a dotazníků, které byly v rámci dotazníkového šetření vyplněny bankovními poradci a tzv. account managery (tato pozice funguje u korporátních firem, kdy bankovní poradce pomáhá klientům v rámci obchodu, zatímco account manager zajišťuje administrativní záležitosti týkající se účtů korporátních klientů, jako právě například v případě potřeby součinnosti klienta při kontrole podle § 9 zákona č. 253/2008 Sb.)

3.1. Vnitřní předpisy zkoumané instituce

V rámci zkoumané finanční instituce bylo identifikováno pět základních vnitřních předpisů, které se zabývají praním špinavých peněz a financováním terorismu. Pro začátek je nutné si vysvětlit rozdíly v aplikovatelnosti a použití těchto předpisů. V rámci zkoumané finanční instituce existují minimálně tzv. direktiva, instrukce, příručky a odvětvové směrnice. Obecně se dá říci, že direktiva popisují základní pravidla a principy zkoumané instituce, instrukce dále navazují na a rozvíjejí základní pravidla a principy obsažené v direktivách a příručky slouží ke stanovení postupů pro uplatňování pravidel, principů a postupů stanovených v ostatních, dříve zmíněných typech předpisů. Odvětvové směrnice pak slouží k definování obecných zásad pro obchod v rámci vybraných sektorů sociální a environmentální odpovědnosti. Nyní je potřeba uvést jednotlivé předpisy, samozřejmě s přihlédnutím k nutnosti zachování bankovního tajemství a anonymity, a nastínit, čemu konkrétně se jednotlivé předpisy relevantní v rámci AML/CFT věnují.

Základními předpisy zkoumané instituce významné v oblasti AML/CFT jsou:

1. *Direktiva*, týkající se základních zásad systému proti legalizaci výnosu z trestné činnosti a financování terorismu,
2. *Instrukce* (v textu dále označena č. 1), zabývající se mimo jiné definicí a identifikací klienta a obsahující výčet dokladů potřebných k provedení identifikace,
3. *Instrukce* (v textu dále označena č. 2), zabývající se zásadami minimalizace rizika legalizace výnosů z trestné činnosti,
4. *Příručka* (v textu dále označena č. 1, protože navazuje na Instrukci zmíněnou v bodě 2.), navazuje na plnění povinnosti zkoumané instituce odhalovat a oznamovat podezřelé obchody podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a navazující Instrukce č. 1. Příručka popisuje pravidla a postupy pro odhalování, vyhodnocení a oznamování podezřelých obchodů odpovědnými pracovníky banky,
5. *Odvětvová směrnice pro oblast obchodu s vojenským materiálem*, která upravuje podmínky, za kterých zkoumaná instituce neposkytuje finanční služby subjektům, jejichž předmětem podnikání je právě obchod s vojenským materiálem podle zákona č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.

Dále se tato práce bude věnovat rozboru uvedených předpisů, co je jejich obsahem, jaké povinnosti definují jednotlivým skupinám zaměstnanců atp.

3.1.1. Rozbor vnitřních předpisů

Základním dokumentem pro identifikaci klienta je Instrukce č. 1 (viz. kapitola 3.1 výše). Tato instrukce, stejně jako Instrukce č. 2 definuje identifikaci klienta jako „*Zjištění, ověření a zaznamenání identifikačních a KYC údajů klienta. Rozsah a způsob identifikace se odvíjí od skutečnosti, zda jde o první (prvotní) identifikaci klienta nebo o identifikaci následnou. Jde o průběžný proces, kdy je nutná pravidelná aktualizace údajů zjištěných v rámci identifikace.*“ (Instrukce č. 1 a Instrukce č. 2) Instrukce č. 1 taktéž definuje rozdíly mezi jednotlivými typy klientů a poskytuje tak základ potřebný pro definici jednotlivých typů klientů a jejich potřeb či povinností vztahujících se k nim. V tomto rámci jsou tedy definovány následující typy klientů podle jejich právní formy; může se jednat o: fyzickou osobu – občana (FOO), tedy fyzickou osobu, která nepodniká; fyzickou osobu – podnikatele (FOP), tedy fyzickou osobu podnikající; právnickou osobu (PO) – tedy sdružení fyzických

nebo právnických osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

Všechny tyto kategorie pak mohou být dále děleny podle toho, zda se jedná o osobu tuzemce (má trvalý pobyt na území ČR) či cizozemce (osoba bez trvalého pobytu nebo sídla na území ČR) a dále na daňové rezidenty či nerezidenty.

Instrukce č. 1 dále stanovuje společné postupy pro přijetí klientů do banky v případě jeho první smlouvy či jiného právního vztahu dlouhodobého charakteru. Základním prvkem v tomto ohledu jsou pravidla pro identifikaci klienta, která stanoví následující:

- 1) Prvotní identifikace by měla proběhnout tváří v tvář (pokud Instrukce č. 2 nestanoví jinak; uvedená instrukce stanovuje možnosti zjednodušené kontroly apod., které však v rámci této práce nebudou příliš rozvedeny v důsledky jejich nepříliš zásadní relevance v oblasti výzkumu této diplomové práce), nicméně instrukce upravuje i další možnosti identifikace, například zákonným zástupcem, v zastoupení na základě plné moci či identifikaci notářem nebo kontaktním místem veřejné správy, převzetí identifikace, které může probíhat buď tzv. na dálku – kdy banka nesmí mít pochybnost o skutečné totožnosti klienta, a nebo identifikace provedená jinou úvěrovou či finanční institucí nebo jinou osobou (např. v případě tzv. třetích stran, tedy např. zprostředkovatelů úvěrů, kteří sami o sobě nejsou zaměstnanci předmětné finanční instituce),
- 2) Zjištění identifikačních a doplňujících údajů na straně pracovníků, kteří s klienty přicházejí do přímého styku (především z dokladu totožnosti) a porovnání shody vyobrazení na takovém dokladu se skutečnou podobu identifikované osoby,
- 3) Nutnost ověření výše uvedené identifikace z originálních dokladů a ověření jejich platnosti,
- 4) Pravidla pro kontrolu cizojazyčných identifikačních dokladů a listin (ty nesmějí být nečitelné nebo poškozené, nesmějí obsahovat neoprávněné změny či nesprávné údaje, podoba na fotografii v průkazu totožnosti musí odpovídat současné podobě přijímaného klienta apod.).

Uvedená instrukce také definuje celkový přehled pravidel pro schválení přijetí klienta. Mezi tato pravidla patří:

- a) pravidla pro přijetí klienta žádajícího o zřízení Základní platebního účtu (takový účet by měl být otevřen do deseti dnů od podání žádosti o jeho otevření, pokud nemůže být jeho otevření odmítnuto pouze na základě několika jasně stanovených důvodů)¹⁴,
- b) kritéria vylučující přijetí do banky – v případě, že klient odmítá poskytnout identifikační údaje nebo spolupráci při KYC proceduře; v případě, že je klient evidován na sankčních listech, anebo v případě, že je nepřijatelný z důvodů významného reputačního rizika pro banku,
- c) pravidla pro určení senzitivity – země původu označená jako senzitivní, senzitivní předmět činnosti/podnikání, politicky exponovaná osoba, klient s reputačním nebo vysokým rizikem praní špinavých peněz,
- d) pravidla pro určení rizikovosti – riziková země původu klienta nebo skutečného majitele, riziková činnost klienta, neprůhledná vlastnická struktura klienta, nejasný původ finančních prostředků, neobvyklý způsob provedení obchodu/požadavku na navázání obchodního vztahu, zastírání plnění pokynů třetí osoby (tzv. bílý kuň), nejasný KYC profil klienta,
- e) klient nemá ani trvalý ani přechodný pobyt, ani pracovní, studijní nebo podnikatelskou vazbu na ČR,
- f) další kontroly v rámci obchodních vztahů, které se netýkají AML/CFT.

V další části Instrukce č. 1 stanovuje nutné ověřovací metody, např. zjištění a ověření trvalého nebo jiného pobytu nebo sídla/místa podnikání, doložení skutečnosti, že klient cizozemec v ČR pracuje, studuje nebo podniká, kontroly v databázi osob podezřelých ze spojení s terorismem a dalších mezinárodně embargovaných osob, zjištění reputačního rizika či kontroly daňové rezidence. Instrukce č. 1 dále definuje výčet dokladů, které je možné předložit v rámci identifikace klienta a dále postupy související s touto identifikací.

Ačkoli je Instrukce č. 1 zjevně důležitá minimálně do té míry, co se týče povinnosti identifikace klienta podle § 7 - § 8 Zákona č. 253/2008 Sb. V kontextu AML/CFT, a tedy i této diplomové práce je mnohem důležitější a z hlediska akademického též mnohem

¹⁴ Ohledně problémů spojených se základním platebním účtem měl autor této práce možnost vyslechnout příspěvek Otakara Schlossbergera na pátém ročníku mezinárodního symposia na téma *Poznej svého klienta 2018 (Know Your Customer, 2018)* na Vysoké škole finanční a správní v Praze v červnu letošního roku. Schlossberger soustavně upozorňoval na rizikovost tohoto produktu v tom ohledu, že se jeho založení prakticky nedá odmítnout. Jedním z důvodů pro odmítnutí založení základního platebního účtu však jsou 5. AML důvody (tj. zřízením ZPU by banka porušila zákon upravující opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu). (Instrukce č. 1)

zajímavější Instrukce č. 2, která se zabývá zásadami minimalizace rizika z trestné činnosti. Instrukce č. 2, týkající se zásad minimalizace rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu je základním předpisem v systému vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření k naplnění povinností stanovených zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, popř. dalšími právními normami. Instrukce svým obsahem navazuje a dále rozpracovává zásady „*poznej svého klienta*“ a základní zásady systému proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu uvedených v Direktivě.

System proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu zahrnuje pravidla pro: přijetí klienta do banky a poskytnutí bankovní služby, včetně identifikace klienta a získání dalších KYC údajů, pravidelné hodnocení klienta a jeho kontrolu, sledování jeho obchodů realizovaných prostřednictvím banky včetně zjišťování podezřelých obchodů a způsob jejich oznamování, další opatření (např. evidence a uchování stanovených údajů, zachování povinnosti mlčenlivosti). (Instrukce č. 1)

Instrukce č. 2 definuje AML/CFT kontrolu jako soubor činností, který zahrnuje prověření identifikačních a KYC údajů klienta, získání informací o účelu a zamýšlené povaze daného obchodu nebo obchodního vztahu, zjišťování skutečného majitele a vlastnické a řídicí struktury, průběžné sledování obchodního vztahu včetně přezkoumávání obchodů v průběhu obchodního vztahu za účelem ověření souladu realizovaných obchodů se znalostí osobního nebo podnikatelského a rizikového profilu klienta, přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků nebo jiného majetku, kterého se obchod nebo obchodní vztah týká a v rámci obchodního vztahu s politicky exponovanou osobou pak přiměřené opatření ke zjištění původu majetku tohoto klienta.

Financování terorismu je definováno jako:

- „*shromažďování nebo poskytnutí finančních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen z části, použit ke spáchání trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo k podpoře osoby nebo skupiny osob připravujících se ke spáchání takových trestných činů, nebo*

- *jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele trestných činů teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo osoby pachateli blízké ve smyslu trestního zákona, nebo sbírání prostředků na takovou odměnu nebo na odškodnění,*
- *financování šíření zbraní hromadného ničení, které spočívá ve shromažďování nebo poskytnutí finančních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen z části, použit šířitelem zbraní hromadného ničení nebo bude použit na podporu šíření takových zbraní v rozporu s požadavky mezinárodního práva.“ (Instrukce č. 2)*

Je zjevné, že definice financování terorismu v rámci zkoumané finanční instituce komplexně implementuje definici uvedenou v § 3 odst. 2 zákona č. 253/2008 Sb., zatímco pravidla pro kontrolu klienta plně odpovídají §9 odst. 2 téhož zákona.

Podle téhož předpisu mohou být klienti zkoumané instituce zařazeni do jedné z následujících kategorií v rámci AML/CFT: nízké riziko (takový klient by měl podléhat principu zjednodušené kontroly, v praxi se však téměř nevyužívá), střední riziko (klient nevykazuje žádný rizikový faktor), vysoké riziko (klient vykazuje alespoň jeden rizikový faktor), nežádoucí klient (klient, který představuje nepřijatelné riziko v oblasti AML/CFT či nepřijatelné reputační riziko – např. pokud neposkytl údaje potřebné k provedení řádné identifikace, odmítá poskytnout součinnost při kontrole podle § 9 zákona č. 253/2008 Sb. nebo je tato osoba uvedena na sankčních seznamech, nebo pokud u něj původ prostředků nasvědčuje výnosu z trestné činnosti). Klienti dále mohou být v rámci AML/CFT klasifikováni jako standardní nebo senzitivní. Podobně jako v AML směrnících EU jsou v rámci instrukce definovány nejasný původ finančních prostředků a neprůhledná vlastnická struktura. V rámci této diplomové práce je pak důležité definovat role tzv. odpovědného zaměstnance a pověřeného zaměstnance. Odpovědný zaměstnanec je „*zaměstnanec banky, který s klientem uzavírá obchodní vztah nebo přijímá pokyn k realizaci obchodu nebo který jinak přichází do styku s obchody klienta v rámci své pracovní činnosti.*“ (ibid.) Pověřeným zaměstnancem je „*zaměstnanec odboru Compliance pověřený představenstvem banky k zajištění oznamovací povinnosti a průběžného styku s FAÚ podle § 22 zákona č. 253/2008 Sb.*“ (ibid.) Již nyní je zřejmé, že to bude první z uvedených pracovníků, který s klienty reálně přichází do styku a bude tak zdrojem informací o jakémkoli klientovi s nímž jménem

banky uzavřel obchodní vztah. Samozřejmostí je pak definice podezřelého obchodu přesně jak je stanoveno v předmětném zákoně a stejně tak to je i u definice skutečného vlastníka. Rizikové profil klienta se v rámci přístupu založeného na riziku určuje na základě následujících faktorů: země původu klienta, nebo sídla právnické osoby; neprůhledná vlastnická struktura; předmět podnikání s vysokým rizikem praní špinavých peněz a financování terorismu¹⁵; PEP; nejasný původ finančních prostředků; neobvyklý způsob provedení obchodu; podezření, že klient jedná na účet třetí, neidentifikované, osoby; aktivity klienta byly předmětem oznámení o podezřelém obchodu. Za rizikového je pak považován každý klient vykazující alespoň jednu z výše uvedených charakteristik. (ibid.)

3.1.2. Aktualizace vnitřních předpisů

Podobně, jako se vyvíjí legální rámec pro boj proti financování terorismu, musí se i vnitřní předpisy a na nich založené procesy neustále přizpůsobovat a aktualizovat. Podle manažera odboru Compliance ve zkoumané instituci trvá implementace právních úprav „*Obecně v rádech měsíců. Zavádění skupinových pravidel, k jejichž realizaci je nutná integrace se skupinovými systémy, bývá uskutečňováno v ročních horizontech. Obecně rychlá je implementace čistě metodických požadavků, zavádění komplexních změn systému a jejich přenesení do informačních systémů však vyžaduje delší dobu.*“ (Interview č. 1) Přesné číslo nebylo osloveným manažerem sděleno, protože jej tlačil čas a z hlavy jej nevěděl, nicméně všechny předmětné předpisy bývají zpravidla aktualizovány alespoň jednou do roka. (ibid.)

3.2. Role zaměstnanců

Definice odpovědného a pověřeného zaměstnance byla uvedena výše (kapitola 3.1.1). Jaké jsou však role těchto jednotlivých zaměstnanců v samotném procesu kontroly AML/CFT? Na to se pokusí odpovědět tato kapitola.

Instrukce č. 2 mimo jiné stanovuje obecná pravidla pro všechny zaměstnance, která zahrnují pravidla pro nutnost identifikace účastníků obchodu, povinnost uchovávání získaných

¹⁵ V rámci AML/CFT má zkoumaná instituce definované předměty podnikání podle toho, jaké riziko bance přinášejí. Mezi rizikové předměty podnikání jsou tak podle zvláštního přehledu dostupného na intranetu např. bazary a zastavárny, zlatnictví, klenotnictví, obchodování s drahými kovy a uměleckými předměty, směnářská činnost, obchodování s pohonnými hmotami. Dále existují takzvané sensitivní předměty podnikání, které vyžadují zesílenou kontrolu, jedná se o výrobu a obchodování se zbraněmi, virtuální měnou a poskytování zahraničních převodů v rámci nebankovních institucí.

identifikačních údajů a dokumentů, vyhodnocování obchodů klientů, provádění kontroly a oznamování podezřelých obchodů, dodržování pravidel ohledně odkladu splnění příkazu klienta, zachovávat mlčenlivost a účastnit se pravidelných školení v oblasti AML/CFT. Dále však uvádí také pravidla pro jednotlivé skupiny zaměstnanců.

Pověřený zaměstnanec, který je členem oddělení Compliance je osobou, která mimo jiné vyhodnocuje interní hlášení podezřelých obchodů, rozhoduje o odkladu splnění příkazu klienta provádí kontrolu dodržování povinností v rámci AML/CFT systému v jednotlivých útvarech banky, zajišťuje oznámení podezřelých obchodů FAÚ a na vyžádání poskytuje informace a údaje a zajišťuje školení zaměstnanců v předmětné oblasti. Naproti tomu odpovědný zaměstnanec především odpovídá za znalost klienta, provedení identifikace, zjišťování a vyhodnocování jeho rizikových faktorů a jím prováděných obchodů, průběžně ověřuje správnost a úplnost identifikačních a KYC údajů klienta a provádí jejich aktualizaci, realizuje AML/CFT kontrolu klienta a hlásí podezřelé obchody pověřenému zaměstnanci, a hlavně zajišťuje včasné a úplné poskytnutí informací a dokladů vyžádaných pověřeným zaměstnancem. Všichni odpovědní zaměstnanci se také v rámci svého pracovního zařazení účastní procesu identifikace, zjišťování rizikových faktorů klienta a znaků podezřelých obchodů a oznamují podezřelé obchody pověřenému zaměstnanci. (Instrukce č. 2) Jinými slovy musí zaměstnanec, který přijímá pokyn k provedení obchodu, uskutečnit identifikaci klienta a aktualizaci jeho identifikačních a KYC údajů, zjišťovat původ finančních prostředků použitých v daném obchodě a zajišťovat veškeré informace a podklady k realizovaným obchodům a to ještě před uskutečněním takového obchodu a zároveň je tou osobou, která navrhuje odklad splnění příkazu klienta, interně hlásí podezřelé obchody a spolupracuje při zajištění dalších informací nutných k provedení řádné CDD. (ibid.)

Identifikace klienta ze strany odpovědného zaměstnance je dána minimálně výčtem případů uvedených v zákonu č. 253/2008 Sb., které jsou i součástí Instrukce č. 2, tedy:

- 1) při uskutečnění obchodu v částce vyšší 1 000 EUR, popř. ekvivalent v jiné měně;
- 2) při zjištění podezřelého obchodu, a to bez ohledu na hodnotu obchodu prováděného klientem;
- 3) před vznikem jakéhokoliv obchodního vztahu;

- 4) uzavření smlouvy o účtu, vkladu na vkladní knížce nebo vkladním listu nebo sjednání jiné formy vkladu;
- 5) přijímáním věcí do zástavy;
- 6) výplatu zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele.

V souladu s § 15 zákona č. 253/2008 Sb. Instrukce č. 2 uvádí, že odpovědný zaměstnanec odmítne provedení obchodu nebo navázání obchodu v situacích, kdy se klient odmítne podrobit identifikaci, kdy hrozí zmaření nebo ztížení zajištění finančních prostředků pocházejících z trestné činnosti, kdy klient odmítne součinnosti podle § 9 AML zákona, pokud existují pochybnosti o pravdivosti klientem uvedených informací, když není znám původ majetku užitého v obchodu s PEP (nebo pokud nemá odpovědný zaměstnanec souhlas nadřízeného nebo supervizora s takovou transakcí), nebo pokud z jakéhokoli důvodu není možné provést CDD. Na základě těchto skutečností může pověřený zaměstnanec banky rozhodnout o zařazení klienta do kategorie nežádoucích klientů. (ibid.)

Instrukce č. 2 zkoumané instituce dále uvádí povinnosti kontroly klienta. Odpovědný zaměstnanec musí kontrolu provést v souladu s § 9 zákona č. 253/2008 Sb. vždy před/při uskutečněním obchodu mimo obchodní vztah a to nejpozději v době, kdy je zřejmé, že obchod dosáhne hodnoty 15 000 EUR a vyšší, obchodu s politicky exponovanou osobou anebo s osobou se zemí původu v sensitivní zemi; provedení podezřelého obchodu; vznikem obchodního vztahu; uzavřením smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově; přijetím věcí do zástavy nebo výplatě zůstatku zrušeného vkladu knížky na doručitele; v době trvání obchodního vztahu s klientem. Kontrola klienta pak podle uvedené instrukce zahrnuje zjišťování, ověřování a zaznamenávání KYC údajů a jejich pravidelnou aktualizaci; získávání informací o účelu a zamýšlené povaze obchodu nebo obchodního vztahu; zjišťování informací v rámci průběžného sledování takového vztahu; zjišťování skutečného majitele a vlastnické a řídicí struktury (v případě PO); identifikaci zdroje finančních prostředků, kterých se týká obchod nebo obchodní vztah a nakonec ověření, zda klient je nebo se v průběhu obchodního vztahu stal PEP. Rozsah této kontroly se podle předmětná instrukce odvíjí od rizikového profilu klienta, obchodního vztahu nebo obchodu z hlediska AML/CFT. CDD by měl odpovědný zaměstnanec provádět vždy, když má pochybnosti o pravdivosti či přiměřenosti již dříve získaných identifikačních a KYC údajů

klienta. Takovou kontrolu je třeba zaznamenávat v rámci informačního systému, v němž jsou uchovávány identifikační údaje klientů.

V rámci průběžného sledování klientů musí odpovědný zaměstnanec také kontrolovat úplnost, správnost a aktuálnost všech identifikačních i KYC údajů. V případě rizikových klientů je pak tato kontrola požadována minimálně jednou za dvanáct měsíců. Důležité pak je, že zjišťování a vyhodnocování rizikových faktorů klienta provádí příslušný bankovní poradce (odpovědná osoba), a to průběžně na základě realizovaných obchodů, osobní znalosti, podnětu dalších útvarů banky, informací z médií nebo jiných zdrojů. Co se týká jakéhokoli obchodu s PEP, který převyšuje 1 000 EUR, každá odpovědná osoba by měla zadat do relevantního systému poznámku, ve které je uveden zdroj prostředků a účel transakce, zároveň musí být taková transakce schválena supervizorem nebo přímo bankovním poradcem daného klienta.

Pověřený zaměstnanec (tedy zaměstnanec oddělení Compliance) je povinen průběžně kontrolovat dodržování všech výše uvedených postupů a také zesílenou kontrolu klientů představujících potencionální reputační nebo AML/CFT riziko.

Instrukce č. 2 dále definuje interní hlášení podezřelých obchodů, plnění oznamovací povinnosti vůči státním orgánům a odklad splnění příkazu klienta. V rámci interních hlášení podezřelých obchodů je odpovědný zaměstnanec povinen oznámit jakýkoli podezřelý obchod bez zbytečného odkladu (nejpozději do dvou dnů od jeho zjištění) prostřednictvím speciální aplikace určené k takovému oznámení; v případě nebezpečí z prodlení je pak nutné takový podezřelý obchod hlásit okamžitě. Odpovědný zaměstnanec je v takové situaci povinen uvést veškeré známé údaje o klientovi a jeho obchodech, aby tak pověřenému zaměstnanci umožnil vyhodnocení takového obchodu. V případě, že by se takový obchod týkal majetku, který je předmětem mezinárodních sankcí, pak musí odpovědný zaměstnanec uvést popis takového majetku a údaje o jeho vlastníkovi, umístění apod. Pověřený zaměstnanec průběžně analyzuje interní hlášení o možných podezřelých obchodech.

Podobně jako musí odpovědný zaměstnanec hlásit podezřelý obchod bez zbytečného odkladu pověřenému zaměstnanci, je i pověřený zaměstnanec povinen bez zbytečného odkladu (nejpozději do pěti kalendářních dní) oznámit takový obchod Finančnímu

analytickému úřadu. Oznámení musí, v souladu se zákonem, obsahovat následující informace:

- a) identifikační údaje osoby, které se oznámení týká, identifikační údaje dalších účastníků obchodu, identifikační údaje oznamovatele (tedy zkoumané finanční instituce),
- b) informace o podstatných okolnostech obchodu a jakékoli další informace, které by mohly s podezřelým obchodem souviset a jsou relevantní pro posouzení rizika praní špinavých peněz nebo financování terorismu,
- c) jméno, příjmení a pracovní zařazení pověřeného zaměstnance, který oznámení podezřelého obchodu zpracoval, včetně telefonického anebo elektronického spojení, pokud tyto informace nemá FAÚ k dispozici.

Jak jsme již zjistili analýzou právních předpisů pro oblast AML/CFT v ČR, oznámení podezřelého obchodu se provádí prostřednictvím zvláštní aplikace spravované FAÚ zvané MoneyWeb nebo po předchozí dohodě ústně do protokolu. Stejně tak Instrukce č. 2 definuje povinnosti pověřeného zaměstnance v případě požadavků FAÚ na informace či zajištění majetku.

Princip odkladu splnění příkazu klienta se uplatňuje za předpokladu, že by okamžitým splněním příkazu mohlo dojít ke zmaření nebo ztížení zajištění výnosů z trestné činnosti nebo prostředků k financování terorismu. V takovém případě odpovědný zaměstnanec převezme od klienta příkaz, nicméně zároveň přijme taková opatření, aby klientovi nebylo umožněno příkaz provést a s prostředky tedy disponovat. O tomto rozhodnutí musí odpovědný zaměstnanec okamžitě informovat pověřeného zaměstnance, který stanoví další postup. Banka je oprávněna odložit příkaz splnění klienta na 24 hodin, tato lhůta se počítá od okamžiku přijetí oznámení o podezřelém obchodu. V případě, že FAÚ neučiní v uvedené lhůtě žádné kroky, může banka po jejím uplynutí příkaz provést. FAÚ může na základě prověřování podezřelého obchodu rozhodnout o prodloužení uvedené doby, a to maximálně o dva pracovní dny od přijetí oznámení o podezřelém obchodu. FAÚ může rozhodnout o odložení příkazu až o tři dny, aniž by byl obchod předtím hlášen ze strany banky. Pokud banka v termínech určujících odklad splnění příkazu klienta neobdrží sdělení FAÚ, že bylo k příslušnému odkladu splnění příkazu klienta podáno trestní oznámení, bude příkaz klienta proveden. Obchod spojený s odkladem splnění příkazu klienta lze provést až po písemném

potvrzení pověřeného zaměstnance. O splnění příkazu klienta pověřený zaměstnanec informuje FAÚ.

Bylo-li k podezřelému obchodu podáno FAÚ trestní oznámení, provede banka příkaz klienta po uplynutí 3 kalendářních dnů ode dne podání trestního oznámení, a to za předpokladu, že orgán činný v trestním řízení nerozhodne v této lhůtě o odnětí nebo zajištění předmětu podezřelého obchodu. (Instrukce č. 2) Tato situace může pro zaměstnance vyústit v nepříjemné okolnosti. Odpovědní zaměstnanci jsou totiž vázáni lhůtou, kdy o skutečnosti odkladu splnění příkazu nemohou klienta informovat a musí takříkajíc mlžít (v jednom případě uvedeném v rámci dotazníkového šetření musel bankovní poradce klientovi tvrdit, že se nejspíše jedná o technickou chybu). Není potom divu, že se zaměstnanci dostávají do situací, kdy je bankovním poradcům vyhrožováno ze strany klientů i násilím (tato situace byla v rámci dotazníkového šetření uvedena ze strany odpovědných zaměstnanců hned dvakrát). Instrukce č. 2 přímo uvádí a zdůrazňuje tuto skutečnost: „*O odkladu splnění příkazu nesmí být klient z důvodu zachování povinnosti mlčenlivosti informován.*“ (ibid.) Odklad splnění příkazu klienta není možné provádět v rámci obchodů prováděných pomocí platebních či úvěrových karet.

Jedna z posledních částí Instrukce č. 2 určuje dobu uchovávání stanovených údajů. Doba uchovávání je stanovena na deset let od ukončení obchodního vztahu s klientem všechny původní i nové identifikační a KYC údaje, kopie dokladů předložených k identifikaci, údaje o tom, kdo a kdy provedl první identifikaci klienta, apod.; po uskutečnění obchodu údaje a doklady o obchodech spojených s povinností identifikace a kontroly klienta, po zjištění podezřelého obchodu veškeré údaje a doklady o interních šetřeních a oznámeních podezřelých obchodů. Lhůta začíná běžet posledním kalendářním dnem v roce, kdy byl učiněn poslední úkon ze strany banky. Všechny údaje by měly být uchovávány na vyšší úrovni důvěrnosti. K tomu se váže také nutnost povinnosti mlčenlivosti zaměstnanců. Každý zaměstnanec banky anebo jiná osoba, která je pro tuto banku činná na základě jiné než pracovní smlouvy, jsou povinni ve vztahu ke třetím osobám a osobám/klientům, jichž se informace týkají, zachovávat mlčenlivost o šetření a oznámení podezřelého obchodu a o skutečnostech s tím souvisejících; úkonech učiněných FAÚ v souvislosti s oznámením podezřelého obchodu, úkonech, které banky plní na požádání FAÚ. Předpis zmiňuje též

nutnost horizontální informovanosti, nicméně i ta musí probíhat na základě principu „*need to know*“ (nutnost vědět). Informace jsou tady v rámci banky předávány jen pokud je nutné, aby daná osoba těmito informacemi disponovala v rámci výkonu svého zaměstnání. Povinnost zachovávat mlčenlivost vzniká od okamžiku zjištění podezřelého obchodu a trvá i po skončení pracovněprávního nebo jiného smluvního vztahu k bance. Důležitá je též část týkající se školení zaměstnanců. Každý zaměstnanec banky anebo jiná osoba, která se na bankovních obchodech podílí na základě jiné než pracovní smlouvy, a který/-á se při své činnosti může setkat s podezřelými obchody, musí být v oblasti AML/CFT pravidelně proškolen a testován, a to nejpozději před výkonem pracovní činnosti u nových zaměstnanců; a zároveň jedenkrát v průběhu dvanácti kalendářních měsíců u stávajících zaměstnanců. Školení je realizováno prezenční formou anebo e-learningem. Ze současné praxe je zřejmé, že většina zaměstnanců projde prezenčním školením maximálně dvakrát (v průběhu prvního půl roku v novém zaměstnání), skoro veškerá následná školení jsou realizována právě elektronickou formou. Obsahem všech typů školení jsou typologie, znaky a postupy při zjištění podezřelých obchodů a další povinnosti týkající se oblasti AML/CFT. Banka vede evidenci o účasti, obsahu školení a výsledcích testování znalostí nejméně 5 let od vykonání.

Poslední dvě části Instrukce č. 2 se zevrubně věnují sankčním opatřením¹⁶ a reputačnímu riziku. Co se týká sankčních opatření jsou všechny útvary, které se zabývají obchodními a souvisejícími podpůrnými činnostmi, povinny respektovat omezení vyplývající ze sankčních opatření České republiky anebo finanční skupiny předmětné banky. Omezení se může vztahovat buď vůči konkrétním subjektům, obchodním sektorům anebo zemím. Detailní informace a směrnice týkající se mezinárodních sankčních opatření jsou zaměstnancům přístupné přímo na intranetu zkoumané instituce. V případě podezření nebo přímo zjištění,

¹⁶ Na dotaz týkající se ověřování klientů vůči sankčním seznamům jeden z oslovených specialistů Compliance odpověděl následujícím způsobem: „*Osoby jsou kontrolovány proti všem aktuálním databázím, které si spravuje banka nebo jsou outsourcovány. Je velmi individuální, co je potřeba kontrolovat u plateb takových osob. Někdy je na první pohled patrné, že se jedná pouze o shodu osob, někdy je bohužel identifikace složitá a je potřeba všech základních dat od ID, roku narození, adresy až po kopii dokladu. U subjektů jsou sankce většinou mířeny na jejich aktivitu. Sankce aktivitu nemusí nutně zakazovat, mohou ji jen omezovat. Pak se kontroluje předmět transakce jako takové – jestli není v nesouladu s aktuálně platnými sankcemi lze poznat z faktur a celních kódů. Ve vážnějších případech, kde se ví, že se sankce obcházejí přes 3. země, vyžadujeme i doložení transportních dokumentů a nákladových listů, certifikátů o původu zboží a end-user certifikátů. Tyto dokumenty by měly odrážet fyzický tok zboží a lze tak z nich poznat, zda nedochází k obcházení sankcí.*“ (Interview č. 2)

že se v bance nachází majetek podléhající sankčním omezením, je odpovědný zaměstnanec povinen provést opatření, kterými zamezí disponování s tímto majetkem. O této skutečnosti okamžitě informuje pověřeného pracovníka. Obchody, na kterých se (ne)přímo podílí klient nebo protistrana a dále obchody realizované v odvětví, které je omezeno sankčním programem je odpovědný zaměstnanec projednat s pověřeným pracovníkem, a to vždy před uskutečněním.

Vyhodnocování reputačního rizika je další povinností všech zaměstnanců banky. Ti průběžně sledují a vyhodnocují reputační riziko u všech subjektů, se kterými banka vstupuje nebo již vstoupila do obchodních vztahů spočívajících v poskytování bankovních produktů a služeb, subjektů, které pro banku vykonávají obchodní nebo jinou činnost (třetí strany), a dále na subjekty v odběratelsko-dodavatelských vztazích vůči bance. Za hodnocení reputačního rizika je primárně odpovědné příslušné obchodní místo, které přijímá klienta nebo s klientem sjednává bankovní produkt nebo službu, a dále útvar, který za banku jedná s jinými subjekty o obchodní spolupráci mimo poskytování bankovních produktů nebo služeb. Vyhodnocení případů generujících významné reputační riziko a dále poskytnutí aktivních obchodů a produktů/služeb exportního financování související s prodejem nebo nákupem zbraní, střeliva, výbušnin nebo jiného vojenského materiálu, provede odbor Compliance vždy před poskytnutím těchto produktů. Analýzu reputačního rizika je oprávněn iniciovat jakýkoliv zaměstnanec. Zpracování žádosti o posouzení reputačního rizika provádí na základě písemné žádosti odbor Compliance. (ibid.) Je tedy zřejmé, že se jedná především o tento předpis, který důsledně upravuje zásady minimalizace rizika výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Z analýzy tohoto předpisu je také patrné, že zaměstnanci, kteří přicházejí s klienty do vztahu hrají v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu klíčovou roli, protože jsou to právě oni, kdo má disponovat znalostmi o klientovi a jeho obchodech a jsou to právě oni, kdo v případě nutnosti provádět šetření komunikují s klienty a vyžadují jejich součinnost. Na druhé straně zaměstnanci oddělení Compliance vyhodnocují informace získané prostřednictvím odpovědného zaměstnance a je to právě jejich expertiza a intuice, na jejichž základě je rozhodnuto, zda obchod hlásit jako podezřelý či nikoli. Zároveň z textace předpisu vyplývá, že k monitorování transakcí může docházet dvěma způsoby, jednak automatizovaným systémem, jednak manuálně zaměstnanci banky. Jak uvedl manažer odboru Compliance zkoumané instituce: „*Silná stránka [systému*

AML/CFT ve zkoumané instituci] je obecně vysoká datová vyspělost a schopnost dohledatelnosti dat, oproti tomu jen manuální či poloautomatizovaná schopnost detekce AML/CFT pochybení zachycující jen malé zlomky aktivit.“ (Interview č. 1) Na druhé straně jeden z oslovených specialistů Compliance na dotaz ohledně silných a slabých stránek systému odpověděl následujícím způsobem: „Jako nejslabší stránku vidím nedostatečnou technickou podporu. Správně vybraný systém na podporu AML/CFT může nahradit několik osob v organizaci a napomoci rychlejšímu odhalování ML a financování terorismu. Prvky jako dostatečné propojení čísel účtu, jejich identifikace, automatické propojování s čísly protistran ušetří desítky minut času. Nejsilnější stránkou v této otázce jsou vždy lidé, kteří mají povědomí o čem AML a CFT jsou. Mají smysl pro detail a jsou schopní odhalovat na základě svých poznatků extrémní chování klientů nebo jejich protistran.“ (Interview č. 2)

Důležitou součástí Instrukce č. 2 tvoří především Příloha č. 1 a Příloha č. 2, z nichž první definuje identifikační a KYC údaje klientů, které je nutné shromažďovat, zatímco druhá příloha definuje znaky podezřelých obchodů a jednání klientů¹⁷.

3.3. Problémy spojené s AML/CFT

Na základě rozhovorů se zaměstnanci Compliance a také na základě dotazníkového šetření byly identifikovány dva hlavní problémy týkající se boje proti financování terorismu a praní špinavých peněz. Jedním z nich je neznalost a nezájem odpovědných zaměstnanců a jejich orientace na obchodní výsledky a zároveň neznalost zákona ze strany klientů. Druhým problémem je pak zintenzivnění spolupráce mezi bankami, a to ať již tuzemskými či zahraničními, které vede k nárůstu práce a administrativní a časové náročnosti na řešení případů. Z určitého úhlu pohledu je pak problematická i spolupráce s FAÚ.

¹⁷ V tomto ohledu jsou zajímavé situace popsány jedním z oslovených specialistů Compliance: „Nejčastěji jsou to bílí koně v podobě českých žen, z kterých jsou za různé přísliby a obměkčování vylákány peněžní prostředky pod záminkou krátkodobé půjčky, navázání přátelství či koupě bytu. Druhým případem jsou virtuální měny, kde soukromé instituce nemají ještě dostatečně silný aparát na to, aby tuto praktiku u konkrétních klientů včas odhalily.“ (Interview č. 2) Příkladem prvního typu pak je „Žena nad 50 let zaslala peněžní prostředky do Toleda svému milému, aby se za ní mohl vrátit. I přes upozornění, že peníze již nikdy neuvidí a jeho také ne, na transakci trvala. Pravděpodobně prostředky směřovaly na FT. Banka má naštěstí určité postupy, jako je odmítnutí zpracování platby, dále pak upozornění FAÚ, že má k takovému obchodu dojít.“ (ibid.) Druhý oslovený specialista uvedl další možné typové situace: „Oproti standardnímu praní špinavých peněz se s financováním terorismu setkáváme velmi zřídka, resp. je velmi těžko rozpoznatelné. Typově se může ale jednat např. o drobné transfery mezi rodinnými příslušníky a „kamarády“ žijící v zahraničí (země 3. světa), depozita ve formě „půjček“ do uměle vytvořených společností atp.“ (Interview č. 3)

3.3.1. Neznalost a nezájem odpovědných zaměstnanců, neznalost klientů

Jako největší problém z hlediska boje proti financování terorismu ve zkoumané instituci se jeví přístup a znalosti odpovědných zaměstnanců, tedy těch, kteří s klienti přichází do styku. Jak v Interview č. 1 uvádí manažer odboru Compliance: *„S ohledem na soustavný vývoj pravidel, myslím, převládá jen povrchní znalost všech aspektů AML/CFT a dochází nepochybně ke komunikačním nepřesnostem, zjednodušením atp. Na druhou stranu, u klientů, kde se situace opakuje, nebo jde o citlivý sektor, je vidět jak pochopení ze strany pracovníků, tak ze strany klienta.“* (Interview č. 1) Podobně uvedl i jeden z oslovených specialistů, že *„zaměstnanci, kteří mají velké klienty to [kontroly AML/CFT] neberou jako něco prioritního. Předpokládají, že tito velcí klienti dodají vše v pořádku a žádné riziko ML a FT u nich neexistuje. Co se týká zaměstnanců obsluhující malou klientelu, ti se snaží vše rychle vyřídit, ale nad kvalitou a dodanými materiály nepřemýšlí. Až u upozornění, že jsou za svého klienta sami zodpovědní, si začínají všimnout negativních prvků a teprve potom začínají přebírat iniciativu.“* (Interview č. 2) Na nedostatečnou spolupráci a znalost problematiky praní špinavých peněz a financování terorismu upozorňují všichni oslovení experti. Na dotaz, jakým způsobem vnímají odpovědní zaměstnanci kontroly AML/CFT odpověděl druhý oslovený specialista následovně: *„Bohužel jako obtěžující, případně jako něco, co se „musí“ udělat jen v té nejnutnější míře. Přitom jsou to kolikrát detaily, které rozhodují a které s takovým přístupem nelze odhalit. Zůstávám ale optimistický a věřím, že to není dáno přirozenou náturou těchto lidí, ale nastavením systému, který tyto lidi tlačí do pozice upřednostňování obchodních výsledků. Slovy některých, činnost spojenou s AML/CFT kontrolou vnímají jako neziskovou, a proto ji věnují minimum času. Také charakter práce, který je velmi stresující, způsobuje velkou fluktuaci na těchto místech. KYC tím pak velmi trpí, protože se stává, že mají bankéři v portfoliu většinu klientů, které nikdy neviděli. Jejich negativní vnímání problematiky je z velké části také dáno tím, že tito lidé (kolikrát ne jejich vlastní vinou) mají naprosto minimální povědomí o důležitosti problematiky AML/CFT.“* (Interview č. 3) Střídmější a věcnější, nicméně stále negativní názor na tento problém zastává také oslovený AML analytik: *„Dle mého názoru této problematice naši pracovníci příliš nerozumí, vnímají ji jako něco, co je zdržuje a obtěžuje klienty. Existují samozřejmě i výjimky.“* (Interview č. 4)

Podobné závěry lze vynášet i na základě provedeného dotazníkového šetření. Více než polovina respondentů z řad odpovědných pracovníků (57,9 %) nemělo před nástupem do zkoumané finanční instituce žádné povědomí o roli finančních institucí v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Na druhou stranu velká většina (84,2 %) respondentů odpověděla, že se jejich povědomí v rámci jejich působení ve zkoumané bance rozhodně zvýšilo a v případě sedmi respondentů se spíše zvýšilo. Vyjma dvou respondentů tak lze říci, že v 96 % případů došlo k osvětě, co se týče povědomí zaměstnanců v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. To může poukazovat na fakt, že jsou zaměstnanci povinni minimálně jednou do roka absolvovat AML/CFT školení, ačkoli jen elektronickou formou, která samozřejmě svádí k podvádění, např. formou – jeden kolega školení úspěšně dokončí a následně to podle jeho výsledků a odpovědí udělají všichni v jeho okolí. V tomto ohledu je zajímavá i odpověď na poslední otázku v rámci dotazníkového šetření. Podle převažující většiny (78,9 % respondentů) zaměstnanců má princip KYC stejnou důležitost jak v rámci obchodu, tak v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Pouze 7,5 % respondentů odpovědělo, že je princip důležitější v rámci AML/CFT a jen dva respondenti (3,5 %) spatřují důležitost principu pouze v oblasti AML/CFT. Zajímavý je i opačný úhel pohledu, pět respondentů považuje princip KYC důležitý pouze v rámci obchodu a jeden respondent spíše v rámci obchodu. Zdá se tedy, že v případě KYC responze odpovídají standardní distribuci. Je nicméně vhodné k zamyšlení, zda by nebylo rozumné zesílit způsoby vzdělávání zaměstnanců v uvedené oblasti AML/CFT tak, aby nedávali přednost obchodním výsledkům před dostatečnou obezřetností v rámci AML/CFT. KYC princip je totiž jedním z nejdůležitějších prvků boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Celou uvedenou situaci zajímavým způsobem dokresluje vyjádření jednoho z odpovědných zaměstnanců, když v rámci kontroly transakcí klienta argumentoval proti dodatečným otázkám ze strany pověřeného zaměstnance tím, že nemůže ztrácet čas zbytečnými kontrolami, když se jeho příjem odvíjí od úplně jiných činností. Zaměstnanec byl následně usměrněn a poučen ze strany ředitele pobočky, který jej omluvil tím, že se jednalo o zaměstnance nového. To však nemění nic na faktu, že je třeba mezi všemi zaměstnanci banky šířit neustále osvětu.

3.3.2. Možnosti a limity tuzemské a přeshraniční spolupráce, spolupráce s FAÚ

Podle jednoho z oslovených specialistů Compliance „probíhají dva druhy zahraniční spolupráce. Jedna je se společnostmi v rámci skupiny, která funguje poměrně dobře, od online zachycování a prověřování plateb až po zpětné AML kontroly. Druhou skupinou jsou dotazy ostatních zahraničních bank. Bohužel, tato spolupráce má k ideálu velmi daleko, banky si chrání své soukromí a vyslané dotazy zůstávají v 80 % případů nezodpovězeny, někdy se odpovědi rozcházejí s očekávanou kvalitou, případě dorazí v době, kdy je odpověď již neaktuální. A přitom čas je to, co hraje nejdůležitější roli mezi úspěšným a neúspěšným zabráněním financování terorismu.“ (Interview č. 3) V tomto kontextu stejný specialista uvedl i příklad možného financování terorismu: „Americká banka nás jednou oslovila s pomocí při sledování transakcí, které mají možnou vazbu na financování událostí spojených s 9/11. Je děsivé, když si člověk uvědomí, že finanční toky je zavedly až do české instituce. Jelikož se ale jednalo o velmi starou platbu člověka, který již nebyl klientem banky, nebyl možné šetření ani pořádně zahájit.“ (ibid.)

Druhý oslovený specialista vnímá zlepšení v rámci tuzemské spolupráce: „V rámci mezibankovní spolupráce, ať už tuzemské či mezinárodní, je výrazný pokrok za poslední půl rok. České banky využívají vlastní komunikační prostředky pro získávání informací od jiných bank zvláště u podezřelých transakcí, kde doložení ze strany klienta dle § 9 zákona č.253/2008 Sb. je nežádoucí. V rámci zahraniční spolupráce je možnost oslovení banky pomocí komunikačních prostředků nebo pomocí Swiftové zprávy. Tyto prostředky jsou dostatečné.“ (Interview č. 2)

Podle osloveného AML analytika lze tyto činnosti charakterizovat přibývajícím formalismem, kdy se tuzemské banky doptávají na víceméně jasné věci, které jej spíše zdržují od práce. (Interview č. 4) V tomto případě lze tedy vnímat podobný trend jako v případě narůstajících hlášení podezřelého obchodu. Aby se banky zavděčily dohledovým orgánům a regulátorům, využívají dotazování ostatních bank čím dál častěji a s čím dál nesmyslnějšími dotazy, a to jen proto, aby zaměstnanci takových finančních institucí vykazali nějakou činnost. Podobně se pak AML analytik vyjadřuje i ke spolupráci s FAÚ: „Spolupráce je ze své podstaty jednostranná, vnímám, že je mocný nástroj boje proti AML CFT používán nepatřičně.“ (ibid.) Podobně vnímá spolupráci s tuzemskými bankami i autor této práce. Dotazů v poslední době neustále přibývá a dost často jde skutečně o dotazy, které by si banky mohly zodpovědět jiným způsobem, aniž by zvyšovali administrativní a časovou náročnost

Závěr

Na počátku této diplomové práce byla položena otázka: Jak je prováděna implementace mezinárodně-právního rámce pro boj proti financování terorismu ve významné bance působící v ČR? Analýzou rozhovorů a vnitřních předpisů banky bylo zjištěno, že implementace probíhá pravidelnou aktualizací vnitřních předpisů předmětné finanční instituce, kterými jsou pak v souladu s platnou legislativou upravovány procesy identifikace a kontrol a role jednotlivých zaměstnanců v systému banky. Práce však přináší také náhled na problémy spojené s implementací opatření proti financování terorismu a praní špinavých peněz a poukazuje na problém nedostatečné ochoty a znalosti na straně pracovníků na obchodních místech, ale i ze strany klientů.

Ačkoli se může na první pohled zdát, že rozhovory s pracovníky Compliance nebudou mít příliš velkou vypovídací hodnotu především v důsledku jejich věrnosti vůči své finanční instituci, anonymizace ukázala, že si tito pracovníci příliš neberou servítky v rámci kritiky jak současného právního, tak i vlastního systému boje proti financování terorismu a legalizace výnosů z trestné činnosti a tato část diplomové práce tak přináší vhled do problémů, které se mohou skrývat za zavřenými dveřmi soukromých bankovních domů.

Otázka, jakým způsobem by se dalo neefektivněji bojovat proti financování terorismu však zůstává otevřená. Jeden z oslovených specialistů Compliance na ni odpověděl následujícím způsobem *„100 % zabránění financování terorismu skrze finanční instituce není už z principu fungování těchto institucí (resp. by to šlo za nereálného předpokladu 100 % ztráty soukromí klientů). Vhodnější otázkou tedy je, jak financování terorismu co nejvíce omezit. Nejlepší zbraní je pravděpodobně propracovaný systém KYC a bdělost lidí ve front office. KYC dává bance totiž kontext k transakcím klientů a jakákoliv odchylka může být poté zkoumána a prověřována.“* (Interview č. 3) Specialista Compliance tedy zdůrazňuje princip KYC, což je pak obzvlášť zajímavé v kontextu provedeného dotazníkového šetření, které poukazuje na fakt, že pracovníci na obchodních místech, a tedy v přímém kontaktu s klienty přisuzují tomuto principu stejnou váhu jak v oblasti obchodních výsledků, tak v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Na základě těchto informací si autor této práce dovoluje doporučit zvýšení povědomí odpovědných zaměstnanců o oblasti AML/CFT, a to například formou intenzivnějších a pravidelnějších školení.

Seznam zdrojů:

Primární zdroje:

Commission regulation (EU) 2017/1989 of 6 November 2017 amending Regulation (EC) No 1126/2008 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council as regards International Accounting Standard 12. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1989&from=EN>

Commission regulation (EU) 2017/1988 of 3 November 2017 amending Regulation (EC) No 1126/2008 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council as regards International Financial Reporting Standard 4. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1988&from=EN>

Commission implementing regulation (EU) 2015/2253 of 2 December 2015 concerning the classification of certain goods in the Combined Nomenclature. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R2253&from=EN>

Commission Regulation (EC) No 1390/2002 of 30 July 2002 fixing the production refund on white sugar used in the chemical industry. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002R1390&from=EN>

Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0308:EN:HTML>

Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32001L0097>

Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering

and terrorist financing. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32005L0060>

FATF Recommendation. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/the40recommendationspublishedoctober2004.html>

Nariadení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 ze dne 15. listopadu 2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32006R1781>

Nariadení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32005R1889>

Nariadení Rady (ES) č. 881/2002 ze dne 27. května 2002 o zavedení některých zvláštních omezujících opatření namířených proti některým osobám a subjektům spojeným s organizacemi ISIL (Dá'íš) a Al-Kajdá. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://publications.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/413f56a1-1906-4e36-81d9-f2203183f1a2/language-cs>

Nariadení Rady (ES) č. 2580/2001 ze dne 27. prosince 2001 o zvláštních omezujících opatřeních namířených proti některým osobám a subjektům s cílem bojovat proti terorismu. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32001R2580>

Nariadení vlády k provedení zvláštních opatření k boji proti terorismu č. 210/2008 Sb. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=210&r=2008>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES. [cit. 2018-05-

20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>

Směrnice ES (COM/2016/050). Akční plán pro zesílení boje proti financování terorismu. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1532993899902&uri=CELEX:52016DC0050>

UN Security Council Resolution 1267 (1999) concerning Al Qaida and the Taliban. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009PC0187&from=CS>

Vyhláška ČNB č. 281/2008 Sb. o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/.../vyhlaska_281_2008_uplne_zneni.pdf

Zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=61&r=1996>

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2008&cz=253>

Zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí. [cit. 2018-05-20] Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=69&r=2006>

Direktiva zkoumané instituce.

Instrukce č. 1 zkoumané instituce.

Instrukce č. 2 zkoumané instituce.

Interview č. 1. (viz. Příloha č. 1)

Interview č. 2. (viz. Příloha č. 1)

Interview č. 3. (viz. Příloha č. 1)

Interview č. 4. (viz. Příloha č. 1)

Sekundární zdroje:

AMICELLE, Anthony a Gilles FAVAREL-GARRIGUES. FINANCIAL SURVEILLANCE. *Journal of Cultural Economy* [online]. 2012, 5(1), 105-124 [cit. 2018-0-15]. DOI: 10.1080/17530350.2012.640560. ISSN 1753-0350. Dostupné z:

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17530350.2012.640560>.

BERGSTRÖM, MARIA, KARIN SVEDBERG HELGESSON a ULRIKA MÖRTH. A New Role for For-Profit Actors? The Case of Anti-Money Laundering and Risk Management. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. 2011, 49(5), 1043-1064 [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1468-5965.2010.02167.x>.

BIERSTEKER, Thomas J., Sue E. ECKERT a Peter ROMANIUK. International initiatives to combat the financing of terrorism. BIERSTEKER, Thomas J. a Sue E. ECKERT. *Countering the financing of terrorism*. New York: Routledge, 2008, s. 235-259.

BIERSTEKER, Thomas J. Unintended consequences of measures to counter the financing of terrorism. In: Ed. by DAASE, Christopher and Cornelius FRIESENDORF. *Rethinking Security Governance: The problem of unintended consequences*. New York: Routledge, 2010, s. 127-136.

BUREŠ, Oldřich. *EU counterterrorism policy: a paper tiger?* Burlington, VT: Ashgate, c2011, s. 278.

BURES, Oldrich. Private Actors in the Fight Against Terrorist Financing: Efficiency Versus Effectiveness. *Studies in Conflict & Terrorism* [online]. 2012, 35(10), s. 712-732 [cit. 2018-05-10]. Dostupné z:

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2012.712032>.

BURES, Oldrich. Private actors in the fight against terrorism? *Crime Law and Social Change*. 2013, s. 429-455.

BURES, Oldrich. Ten Years of EU's Fight against Terrorist Financing: A Critical Assessment. *Intelligence and National Security* [online]. 2015, 30(2-3), s. 207-233 [cit. 2018-06-05]. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684527.2014.988443>.

CORTRIGHT, David, George A. LOPEZ, Alistair MILLAR a Linda GERBER-STELLINGWERF. Global Cooperation Against Terrorism. Evaluating the United Nations Counter-Terrorism Committee. CORTRIGHT, David a George A. LOPEZ. *Uniting against terror: cooperative nonmilitary responses to the global terrorist threat*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2007, s. 23-50.

DALYAN, Şener. Combating the Financing of Terrorism: Rethinking strategies for success. *Defence Against Terrorism Review* [online]. 2008, 1(1), s. 137-153 [cit. 2018-05-10]. [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: http://www.coedat.nato.int/publication/datr/volume1/07-Combating_the_Financing_of_Terrorism.pdf.

FORMAN, Marcy M. Combating terrorist financing and other financial crimes through private sector partnerships. *Journal of Money Laundering Control* [online]. 2006, 9(1), s. 112-118. [cit. 2018-05-11]. Dostupné z: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/13685200610645265>.

GARDNER, Kathryn L. Fighting terrorism the FATF way. *Global Governance* [online]. 2007, 13, s. 325-345. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27800665>.

HARDOUIN, Patrick. Banks governance and public-private partnership in preventing and confronting organized crime, corruption and terrorism financing. *Journal of Financial Crime* [online]. 2006, 16(3), s. 199-209. [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/13590790910971757>.

HELGESSION, Karin S. Banks and the Governance of Crime. In: JAKOBI, Anja P. a Klaus Dieter WOLF, ed. *The Transnational Governance of Violence and Crime*. London: Palgrave Macmillan UK, 2013.

HYLMAR, Jiří. Rezervy v procesu kontroly klienta a jejich přímý dopad na identifikaci nelegálních výnosů. In: SCHLOSSBERGER, Otakar, ed. *Poznej svého klienta III: sborník z III. ročníku mezinárodního vědeckého symposia: 17. února 2015 Praha, Česká republika*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015, s. 24-28.

JAKOB, Fabien. L'Union européenne et la lutte contre le financement du terrorisme. *Études Internationales* [online]. 2006, 37(3), s. 423-437. [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: <https://www.erudit.org/en/journals/ei/2006-v37-n3-ei1450/014240ar.pdf>.

JOUROVÁ, Věra. *Factsheet on the main changes of the 5th Anti-Money Laundering Directive*. European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers. July 9, 2018. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-18-3429_en.htm.

PAN KI-MUN. *Secretary-General's remarks to Security Council meeting of Finance Ministers on Countering the Financing of Terrorism*. United Nations, 17 December 2015. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2015-12-17/secretary-generals-remarks-security-council-meeting-finance>

SHERMAN, J. C. Privacy as roguery: Personal financial information in an age of transparency. *Public Administration* [online]. 2009, 87(4), s. 717-731. [cit. 2018-06-15]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9299.2009.01785.x>.

TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. Opatření proti financování terorismu: ladění pravidel pro vytváření evropských sankčních seznamů. *Současná Evropa* [online]. Praha, VŠE, 2010, 2, s. 45-59. [cit. 2018-06-010]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/se/38>.

WESSELING, Mara. *The European fight against terrorism financing: Professional fields and new governing practices*. Amsterdam, 2013. PhD thesis. Universiteit van Amsterdam. Vedoucí práce M. de Goede, M.J. Wintle. Dostupné z: <http://dare.uva.nl/search?metis.record.id=397292>.

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Interview se zaměstnanci oddělení Compliance.

Příloha č. 2: Dotazník.